

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Aneta Nevšimalová

**Olympiáda v Berlíně v roce 1936 očima
dobového českého a německého tisku**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Aneta Nevšimalová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Datum obhajoby: **2013**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

NEVŠÍMALOVÁ, Aneta. *Olympiáda v Berlíně v roce 1936 očima dobového českého a německého tisku*. Praha, 2013. 57 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Anotace (abstrakt)

Bakalářská práce má čtenáři přiblížit rozdíl mezi českým a německým žurnalismem a způsobem informování o sportovních událostech během XI. olympiády v Berlíně v roce 1936. Tato olympiáda byla ve své novodobé historii jako první olympiáda použita k propagandistickým účelům.

Práce srovnává v období od 31. 7. 1936 do 17. 8. 1936 tři česká významná periodika a to Lidové noviny, České slovo a Venkov s německými periodiky - Fehrbelliner Zeitung, Schwedter Tageblatt a Deutsch-Chinechische Zeitung.

Větší důraz klade bakalářská práce na domácí tituly, na kterých ilustruje žurnalistiku, která pochází z demokratického prostředí.

Rozdílné pojetí žurnalistiky Československa a Třetí říše zkoumá práce prostřednictvím deskripce a komparace vybraných článků, které se vždy týkají stejné události či tématu.

Abstract

The bachelor thesis aims to introduce the reader to the difference between Czech and German journalism and the manner of informing about sport events during the eleventh Olympic Games in Berlin in 1936.

These Olympic Games were the first games in their modern history used for the purposes of propaganda.

The thesis compares three significant Czech periodicals (Lidové noviny, České slovo and Venkov), with German ones - Fehrbelliner Zeitung, Schwedter Tageblatt a Deutsch-Chinechische Zeitung in the time period of 31st July 1936 to 17th August 1936.

Emphasis is placed on the Czech titles, illustrating journalism coming from a democratic environment.

Different approach to journalism in Czechoslovakia and Third Reich is examined using description and comparison of selected articles, always related to the same event or topic.

Klíčová slova

olympiáda, Berlín, nacizmus, antisemitismus, sport, Třetí říše, Owens, Hitler

Keywords

olympics, Berlin, nazism, antisemitism, sport, Third Reich, Owens, Hitler

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 22. 5. 2013

Aneta Nevšímalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Petru Bednaříkovi, PhD. za odbornou pomoc při jejím zpracování.

Můj velký dík taktéž patří mamince, Tomášovi, Timonovi, Vítovi za pomoc se švabachem, Orionce za trpělivost a Pavlínce s Coudym, kteří mi nabídli útočiště pro psaní ve chvíli, kdy jsem to nejvíc potřebovala.

**Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV [doplňte správný název]
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce [doplňte případně formulář tezí podle zadání
institutu, katedry]**

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

| | |
|--|---------------------------|
| Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: | Razítko podatelny: |
| Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: | |
| E-mail diplomantky/diplomanta: | |
| Studijní obor/typ studia: | |
| Předpokládaný název práce v češtině: | |
| Předpokládaný název práce v angličtině: | |
| Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: <i>ZS 2012</i>) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012): | |
| Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): | |
| Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): | |
| Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): | |
| Vymezení podkladového materiálu (např. tituly a období, za které budou analyzovány): | |
| Metody (techniky) zpracování materiálu: | |
| Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů <u>k tématu a metodě</u> jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků): | |
| Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let) | |
| Datum / Podpis studenta/ky <p style="text-align: right;">.....</p> | |

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM/KOU SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.

Obsah

Obsah

| | |
|--|----|
| OBSAH | 1 |
| ÚVOD | 2 |
| 1.0 BERLÍN JAKO SRDCE EVROPY | 4 |
| 1.1. Mění se politická situace 1931-1933..... | 4 |
| 1.2. Stavba..... | 6 |
| 1.3. Sportovní svět váhá..... | 7 |
| 1.4. Běh s olympijským ohněm..... | 10 |
| 2.0 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SLEDOVANÉHO TISKU | 11 |
| 2.1. Lidové noviny..... | 11 |
| 2.2. České slovo..... | 12 |
| 2.3. Venkov..... | 12 |
| 2.4. Fehrbelliner Zeitung..... | 13 |
| 2.5. Schwedter Tageblatt..... | 13 |
| 2.6. Deutsch-Chinesische Zeitung..... | 13 |
| 3.0. ČESKÝ A NĚMECKÝ TISK DEN PŘED OLYMPIÁDOU | 14 |
| 3.1. Cenzura německého tisku..... | 17 |
| 4.0. ZAHÁJENÍ OLYMPIÁDY | 20 |
| 4.1. První srpen očima českého a německého tisku..... | 21 |
| 4.2. Zahájení olympiády očima českého a německého tisku..... | 26 |
| 5.0. „ČERNÝ ZÁZRAK“ JESSE OWENS OČIMA ČESKÉHO A NĚMECKÉHO TISKU | 35 |
| 6.0. KRITIKA V ČESKÉM TISKU | 46 |
| 7.0. KARIKATURA V TISKU | 50 |
| 8.0. ZAKONČENÍ OLYMPIÁDY | 52 |
| ZÁVĚR | 56 |
| SUMMARY | 57 |
| POUŽITÁ LITERATURA | 59 |

Úvod

Olympiáda v Berlíně v roce 1936 je i ve 21. století fascinující. Jako první olympiáda ve své novodobé historii byla použita k propagandě, kterou tehdy vedl ministr propagandy Josef Goebbels.

Byla to také první olympiáda, na začátku které se běžel běh s olympijským ohněm (z Athén), poprvé probíhal přímý přenos rozhlasu a záznam sportovního přenosu na kameru. Poprvé také došlo debatám o bojkotu her a to kvůli politické situaci v Německu, kdy byli ze sportovních klubů a veřejného života postupně vylučováni židé.

Téma nacismu je historicky i společensky významné a problematikou role sdělovacích prostředků v období těchto her se zabývá jen několik málo publikací, rozhodla jsem se tomuto tématu věnovat podrobněji.

Na téma XI. vyšlo v České republice velice málo publikací, kromě knihy Hitlerova olympiáda od Christophera Hiltona jsem si musela zbylé tituly objednat ze zahraničí.

V přístupu k českým novinám jsem na žádný problém nenarazila, za dobu bádání v archivu jsem nafotila přes několik set snímků článků, které se olympiády týkaly.

Přístup k německým novinám byl o něco složitější, stejně jako jejich překlad. Všechny sledované noviny (kromě Deutsch-Chinesische Nachrichten) byly psané švabachem. Trvalo mi tak několik týdnů, než jsem se toto písmo naučila číst.

V tezích jsou uvedeny tři tituly: Berliner Illustrierte Zeitung – Die 16 Olympischen Tage, Fehrbelliner Zeitung a Berliner Morgenpost.

Po přehodnocení dostupnosti Berliner Morgenpost (noviny jsou uloženy ve Staatsbibliothek zu Berlin, ovšem na kinofilmu) a menší informační hodnoty Berliner Illustrierte Zeitung – Die 16 Olympischen Tage (obrázkové noviny vyšly po skončení her a fotografie nepřinášely žádné nové informace), jsem se rozhodla noviny nahradit Schwedter Tagblatt a Deutsch-chinesische Nachrichten. Posledně jmenované jelikož jsem v průběhu bádání narazila na zajímavé články a rozdílný styl žurnalistiky.

Všechny sledované německé noviny jsou elektronicky archivované a volně k nahlédnutí a stažení na internetu.

Téma je velice obsáhlé a proto jsem musela rozšířit plánovaný počet kapitol. Kvůli lepšímu pochopení a ilustrativnosti demokratické a nacistické žurnalistiky jsem si vždy vybrala stejnou událost či téma a vybrala články, které se jimi zabývaly.

Praktickou část jsem posléze rozdělila do několika kapitol, jejichž součástí byl vždy stručný úvod historických událostí, které tak lépe čtenáři pomáhají pochopit souvislosti v dobovém tisku.

Přidala jsem také kapitoly o kritice v českém tisku a karikatuře, které mě během bádání velice zaujaly.

1.0 Berlín jako srdce Evropy

Mezinárodní olympijský výbor (MOV) přikl na zasedání v Aténách 13. května 1931 jasným poměrem hlasů (43 pro, 16 proti, 8 se zdrželo) pořádání XI. olympijských her Berlínu.¹ Ten tak dostal přednost před Barcelonou, Budapeští, Buenos Aires, Kolínem, Dublinem, Frankfurtem, Helsinkami, Norimberkem a Římem. Rok po rozhodnutí MOV, tedy v roce 1932, mělo Olympiádu hostit Los Angeles.²

I když byla v nabídce tři německá města, německý olympijský výbor prosazoval především Berlín. Například v prezentaci, kterou představil na zasedání v Aténách, nešetřil slovy chvály a zdůrazňoval strategickou polohu Berlína. "Vyzdvihli především fakt, že se Berlín nachází v samém srdci Evropy a je dostupný celému světu po moři i vzduchem(...). A co víc - pět a půl milionů lidí se do Berlína mohlo dostat za pouhou hodinu rychlíkem, sedm milionů během dvou hodin, sedmnáct milionů během čtyř hodin."³

Olympijské klání se přitom mělo konat v Berlíně již v roce 1916. Nakonec se MOV rozhodlo pro Antverpy, kam ale po první světové válce nebylo pozvané Rakousko, Německo, Bulharsko, Maďarsko, ani Turecko.⁴ I když tehdy Berlín nezávil, vynikla snaha dvou mužů, se kterými jsou berlínské hry dodnes spojovány - doktorem Theodorem Lewaldem, který zastával funkci předsedy Německého organizačního výboru a jeho sekretářem, doktorem Carlem Diem. Právě oni měli na konání her v Berlíně největší zásluhy.

1.1. Mění se politická situace 1931 – 1933

V roce 1931 fungovalo Německo ještě jako demokratická země, kterou vedl válečný veterán Paul von Hindenburg. Uznávaný generál zastával funkci prezidenta od

¹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 21. ISBN 978-80-7252-212-5.

² RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 29. ISBN 1848848684.

³ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Vyd. 1. Barnsley: Pen, 2012, s. 29. ISBN 1848848684.

⁴ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 19. ISBN 9788072522125.

12. května 1925 do své smrti 2. srpna 1934. Země byla ale svázána Versaillskou smlouvou a špatná ekonomická a sociální situace byla živnou půdou pro vznik radikálních skupin. Jednou z nich byla i NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana), v jejímž čele stál schopný řečník Adolf Hitler.

Ten byl po neúspěšném mnichovském puči z 8. na 9. listopadu roku 1923 odsouzen na rok do vězení.⁵ Zde napsal knihu a zároveň „bibli“ nacismu *Mein Kampf*, která ještě zvýšila jeho popularitu.

Přestože von Hindenburg svoji pozici prezidenta proti kandidujícímu Hitlerovi ve volbách v roce 1932 obhájil, počet příznivců nacismu se rozrůstal. Moc NSDAP sílila a vše vyvrcholilo dosud nevyjasněným požárem v Říšském sněmu (Reichstagu) 27. února 1933.⁶

Požár byl využit ve prospěch nacistů, kteří ho označili za dílo komunistů. Na ně měly poukazovat dokumenty, které se údajně podařilo policii na místě zajistit. Podle bývalého policejního prezidenta Hermanna Göringa "komunisté chystali vypálení vládních budov, muzeí, rezidenčních čtvrtí a významných podniků. Teoristické skupiny hodlaly využít ženy a děti jako živé štíty..."⁷

Von Hindenburg tak pod velkým politickým tlakem a s vidinou toho, že politickou krizi na čas zklidní, jmenoval Adolfa Hitlera 30. ledna 1933 německým kancléřem. Ten ale s novým postem získal větší vliv než měl stárnoucí generál a časem převzal skoro všechny pravomoci prezidenta.

Hitler osobně viděl Olympijské hry jako loutkové divadlo, ve kterém tahají za nitky židé. Právě proto se podle něj jednalo o hry, "které není možné hrát v Říši, kde vládne národní socialismus".⁸ Hitlerovi ale nakonec vysvětlil jeho blízký spolupracovník, a od 13. dubna 1933 ministr propagandy Josef Göbbels, velký potenciál her. Olympiáda se podle něj mohla stát ideální propagandou nacistického režimu.⁹

⁵ BUTLER, Ruppert. *Gestapo: historie Hitlerovy tajné policie 1933-45*. Praha: Svojtka&Co.,s.r.o., 2004, s. 19. ISBN 807352077.

⁶ BUTLER, Ruppert. *Gestapo: historie Hitlerovy tajné policie 1933-45*. Praha: Svojtka&Co.,s.r.o., 2004, s. 10. ISBN 807352077.

⁷ BUTLER, Ruppert. *Gestapo: historie Hitlerovy tajné policie 1933-45*. Praha: Svojtka&Co.,s.r.o., 2004, s. 11. ISBN 807352077.

⁸ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 25. ISBN 9788072522125.

⁹ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 14. ISBN 9780719567742.

1.2. Stavba

Berlín se již jednou v historii na olympiádu připravoval. Tu měl hostit v roce 1916, k čemuž ale vzhledem k probíhající první světové válce nedošlo. Německo tehdy nechalo postavit na návrh architekta Wenera Marche Olympijský stadion, ten se ale pro potřeby XI. olympiády zdál nacistům moc malý a nevyhovující.¹⁰ V roce 1933 pověřili tedy architektky, Marchovy syny Wenera a Waltera, aby zhotovili návrh na jeho přepracování. Ten se ale ve výsledku nelíbil Hitlerovi, který si stadion, reprezentující moc třetí říše a odhodlání německého lidu, představoval jinak.¹¹

Nelíbilo se mu, že by měl být postaven převážně ze skla a dřeva a požadoval kámen. Podle jeho představ měl pojmut alespoň sto tisíc lidí a měla by k němu vést dlouhá, rovná ulice (kvůli tomuto požadavku se celý stadion musel o několik desítek metrů posunout). Kvůli přestavbě tak zanikla dostihová dráha, která ale několik let po sobě prodělávala.¹²

S přepracováním plánů nakonec Hitler pověřil „architekta třetí říše“, mladého Alberta Speera. Ten skoro během dvaceti čtyř hodin změnil plány Marchů.¹³ Na finální cenu celé výstavby nemusel brát ohled, protože si v té době již Hitler uvědomoval velký potenciál celého olympijského klání. V německých novinách Vossischen Zeitung ze dne 16. prosince 1933 vyšel článek, ve kterém byl citován Hitler: „Tento den jsem udělil finální souhlas se zahájením a dokončením výstavby na pozemku, na kterém bude stát stadion. Tímto Německo získá sportovní arénu, které nebude ve světě nic rovno.“¹⁴ Počítalo se také s ohromnou zvonící, na které bude zvon ohlašovat zahájení a zakončení her.

¹⁰ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 85, 86. ISBN 1848848684.

¹¹ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 88. ISBN 1848848684.

¹² HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 31. ISBN 9788072522125.

¹³ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 88. ISBN 1848848684.

¹⁴ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 88. ISBN 1848848684.

Výstavba arény, která byla do hloubky třinácti a šestnácti metrů zapuštěná do země¹⁵, stála přes 42 milionů říšských marek a pracovalo na ní přes pět set různých stavebních firem.¹⁶ Kvůli velké kapacitě diváků se myslelo také na bezpečnostní opatření a na jejich pohodlí. Ti se tak mohli kdykoliv během sledování her občerstvit, navštívit toaletu, nebo zakoupit program, aniž by museli opouštět svůj blok sedadel.

V prostorách stadionu se mimo jiné nacházela ošetrovna, obchody se suvenýry, informační kancelář, která prostřednictvím telefonů odpovídala na dotazy (pracovníci ovládali několik jazyků) a kanceláře pro policii a funkcionáře.

Pro mužské sportovce byla postavena olympijská vesnička, která ležela dvacet kilometrů od olympijského stadionu. Vesničku tvořilo na 140 malých domů, každý z nich pak pojmul 20 sportovců. Těm byl k dispozici veškerý komfort – sauna, trénovací ovál, nebo plavecký bazén.

Ženská část sportovců byla ubytovaná ve Fríském domě, který byl kousek od olympijského stadionu a plaveckého bazénu.¹⁷

1.3. Sportovní svět váhá

Změny politické situace v Německu si v souvislosti s Olympiádou začal všimnat celý svět. V roce 1933 došlo k velkému bojkotu židovských obchodů v Německu.¹⁸ Na zavřené obchody, které vlastnili židé, nacisté nalepovali plakáty s protižidovskými hesly, na výlohy malovali Davidovu hvězdu a před dveřmi stáli hlídku příslušníci policie. V některých případech došlo i k rozbíjení výloh a k vypalování synagog. To bylo pro celý svět první z velkých varování. O bojkotu informovala přední světová média, mezi nimiž byl i Daily Express, který věnovaly bojkotu celou titulní stranu 25. března 1933 – hlavní titulek zněl „Judea vyhlašuje válku Německu – Židé z celého světa se spojili“.¹⁹

¹⁵ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 33. ISBN 9788072522125

¹⁶ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 89. ISBN 1848848684.

¹⁷ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 33-34. ISBN 9788072522125

¹⁸ BUTLER, Ruppert. *Gestapo: historie Hitlerovy tajné policie 1933-45*. Praha: Svojtka&Co.,s.r.o., 2004, s. 32. ISBN 807352077.

¹⁹ <http://www.biblestudysite.com/judeawar.htm>

Právě neúčast Američanů mohla být pro olympiádu v Berlíně fatální – Američané vždy posílali na olympiádu největší počet sportovců a odváželi si domů nejvíce medailí. Například rok před bojkotem, v roce 1932 na olympiádě v Los Angeles, vyhráli Američané 110 medailí a zúčastnilo se jí 474 amerických sportovců.²⁰

V Americe byla v té době nezanedbatelná skupina židovských byznysmenů a obchodníků, kterou situace v Německu znepokojovala a tlačila na sportovní organizace, aby si účast na olympiádě rozmysleli.²¹ V Německu ale pokračoval „boj“ proti židům a na seznam nežádoucích se dostaly i sportovní kluby. Čtvrtého dubna 1933 zakázala Německá boxerská asociace účast židovských boxerů na všech utkáních. Dvacátého čtvrtého května pak vydala Německá gymnastická společnost vyhlášku o rušení židovských sportovních klubů. Nařízení se v průběhu roku postupně dotkla i plavců, žokejů a dokonce i hráčů šachů.²²

V listopadu 1933 Amatérská atletická unie vydala rezoluci, ve které účast amerických sportovců na olympiádě v Berlíně nedoporučuje, dokud němečtí židovští sportovci nebudou mít stejné podmínky pro reprezentaci a trénink jako Němci.²³

Židé se prozatím sdružovali v židovských sportovních klubech, které ovšem neměly mnohdy ani základní sportovní vybavení. Sportovci trénovali na poli, které si sami upravili za pomoci lopat. Mezi vyloučenými sportovci se například objevila i hvězda německého skoku do výšky, Gretel Bergmannová, která byla několikanásobnou mistryní světa.²⁴ Stejný osud potkal i další vrcholnou sportovkyni, šermířku Helene Mayerovou, která vyhrála olympiádu v Amsterdamu a několikrát mistrovství světa. Obě dvě sportovkyně ještě před olympiádou emigrovaly – Bergmannová do Anglie,²⁵ Mayerová do Ameriky.²⁶

Rozruch způsobila i informace, že chce Hitler z vrcholných postů odvolat Dr. Lewalda a Carla Diema, tedy muže, kteří vedli německý sport a výrazně se zasadili o

²⁰ <http://www.espn.co.uk/espn/sport/story/142362.html#>

²¹ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 49-51. ISBN 0316070874.

²² BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 39. ISBN 0316070874.

²³ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 43. ISBN 1848848684.

²⁴ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 41. ISBN 0316070874.

²⁵ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 56. ISBN 1848848684.

²⁶ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 52. ISBN 9788072522125

konání her v Berlíně. Dr. Lewald sám sebe považoval za protestanta, nacisté ovšem zjistili, že jeho babička z otcovy strany byla židovka.²⁷ Jeho „původ“ ale nebyl v době, kdy vešly v platnost Norimberské zákony, vhodný.

Poté nacisté zjistili, že má Carl Diem za manželku židovku.²⁸ Do událostí ale zasáhl říšský ministr sportu Tschammer und Osten. Jeden z nejmocnějších mužů Třetí říše se stal ministrem sportu v roce 1933. Právě on měl na svědomí vyloučení židovských sportovců z německých sportovních klubů a stál za „arizací“ německého sportu.²⁹

„Je o něm známo, že nechal zbít vojáka jen za to, že ho nepozdravil. Von Tschammer und Osten s pečlivě učesanými vlasy a dokonale padnoucí uniformou vypadal sice jako voják, ale měl pronikavé nebezpečné oči. Jeho úkolem bylo zajistit, aby mladí lidé byli duševně i tělesně způsobilí sloužit vůdci.“³⁰

Pro zklidnění situace napsal Osten dopis Lewaldovi, ve kterém uvedl, že ani Říše, ani on, nenařídili vyloučit židovské sportovce z klubů, ani jim nezakázali sportovat. Osten si byl vědom toho, že Lewald udělá vše, co bude v jeho silách, aby se olympiáda v Berlíně konala. Rozeslal tedy telegram olympijským výborům do všech zemí, aby je ujistil, že Němci židům sportovat nebrání.³¹

Persekuce židů ale pokračovala a vyvrcholila takzvanými Norimberskými zákony, které byly v roce 1935 přijaté Říšským sněmem. Jimi byla oficiálně započata protizidovská politika, v rámci které byl zveřejněn „návod“ na výpočet podílu židovské krve. Židé již nesměli do kin, divadel, parků, nesměli také uzavírat sňatky s ariji.³²

Proti účasti na olympijských hrách se vyjádřil i československý poslanec za Národní shromáždění ČSR Leopold Vaverka v prosinci roku 1935 během proslovu v parlamentu: "Není proto strašnějšího výsměchu této myšlenky, není horšího zneužití ideálu Olympijských her, než když je hostí stát, kde svoboda a lidské právo byly nejbrutálnější způsobem rozdupány. Do tohoto prostředí že by měly směřovati

²⁷ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 14. ISBN 9780719567742.

²⁸ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 35. ISBN 1848848684.

²⁹ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 34. ISBN 0316070874.

³⁰ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 27. ISBN 9788072522125.

³¹ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 27. ISBN 9780719567742.

³² BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 22-23. ISBN 0316070874.

výpravy českých lidí, lidí Masarykovy republiky?(...)Pro nás je jasno, že podpora státu může platit Olympijským hrám jedině tehdy, budou-li uskutečněny v zemi, která respektováním svobody a práv člověka dovede plně representovat ideu těchto her a která v mírovém úsilí jde souhlasně ruku v ruce s námi.“³³

Čechoslováci se i přesto (stejně jako výpravy z Anglie, Ameriky a dalších demokratických zemí) olympiády zúčastnili.

Berlínská olympiáda si tak mohla připsat další prvenství – zúčastnilo se jí 49 zemí a 4 066 sportovců, tedy nejvíce v její novodobé historii.³⁴

1.4. Běh s olympijským ohněm

Před olympiádou v Berlíně se poprvé využilo běhu s ohněm jako zahajovacího ceremoniálu. S myšlenkou maratónského běhu s pochodní, který by vedl přímo z Athén až do hostitelské země, přišel Dr. Lewald. Ten ji také přednesl na třicáté první schůzce mezinárodního olympijského výboru 18. května 1934.³⁵ Výbor s jeho nápadem souhlasil a tak olympijské hry v Berlíně zavedly tradici, která platí dodnes.

Historicky první trasa běhu s olympijským ohněm čítala 3,401 kilometrů a běželo ji 3, 422 běžců.³⁶ Aby vše probíhalo bez problémů, měli Němci celou trasu pečlivě naplánovanou a dopředu vyzkoušenou. “Běžce dopravovaly na stanoviště autobusy a ty, kteří už doběhli, sbíral sběrný vůz. Jindy jel před nimi, vyložil čerstvého běžce a naložil toho, kdo svůj úsek dokončil.”³⁷

Na každé zastávce běžců byl přichystán doprovodný program, kdy promluvil starosta daného města a v případě, kdy to čas dovolil, proběhlo taneční či pěvecké vystoupení.³⁸ Do Československa se oheň dostal v pátek 30. července ve tři čtvrtě na deset ráno.³⁹

³³ <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/stenprot/020schuz/s020008.htm>

³⁴ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 122. ISBN 0316070874.

³⁵ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 47. ISBN 1848848684.

³⁶ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 103. ISBN 1848848684.

³⁷ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 95. ISBN 9788072522125.

³⁸ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 94. ISBN 9788072522125.

³⁹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 142. ISBN 9788072522125.

2.0 Stručná charakteristika sledovaného tisku

2.1. Lidové noviny

První číslo Lidových novin vyšlo 16. prosince roku 1893 v Brně. Lidové noviny vznikly spojením dvou titulů a to časopisu Pozor a Moravských listů. Prvním majitelem a také zakladatelem byl Adolf Stránský.⁴⁰

Nejprve noviny vycházely pouze dopoledne, od roku 1905 začalo na popud Arnošta Heinricha, spolupracovníka Stránského, vycházet i ranní číslo. Noviny už tehdy vynikaly svými dopisovateli, mezi nimiž nechyběla taková jména české literatury jako Fráňa Šrámek, Viktor Dyk, nebo František Gellner.⁴¹

Adolf Stránský a Arnošt Heinrich se poté v roce 1918 stávají poslanci za revoluční Národní shromáždění. V roce 1925 se noviny zapojují do parlamentních voleb – stávají se tiskovým orgánem Národní strany práce, která ale ve volbách neuspěje. Nastává doba nejistoty a vztahy v redakci se zhoršují. Z postu šéfredaktora odejde o dva roky později Heinrich, jeho místo nově zastává další významný novinář, Karel Z. Klíma.⁴²

Karel Z. Klíma psal během olympiády v Berlíně sloupky na titulní stranu Českého slova, ve kterých otevřeně kritizoval nacistický režim a teorii nadřazené rasy. Po obsazení Československa v roce 1939 a vyhlášení protektorátu byl tudíž jako jeden z představitelů veřejného života a československé inteligence nově nastolenému režimu nepohodlný. Zatýká ho v roce 1936 gestapo a umírá pár měsíců poté v Terezíně.⁴³

Kromě Klímy přišli během okupace o život i další novináři spojovaní s Lidovými novinami. Mezi nimi byli například Karel Poláček (zemřel v Terezíně), nebo Josef Čapek (osudným se mu stal pochod smrti). 17. dubna 1945 jsou noviny úředně zastaveny, jelikož „sloužily“ okupantům.⁴⁴

^{40,41,42,43,44} http://data.lidovky.cz/soubory/ln_kultura/A130521_ILA_PANELY.PDF

2.2. České slovo

Noviny začaly vycházet v roce 1907 jako ústřední tiskový orgán České strany národně-sociální.⁴⁵

Během prvních pár let své existence se staly noviny velice oblíbenými a začalo vycházet také Večerní České slovo. To ve 20. letech vycházelo dokonce v několika regionálních mutacích, ve 30. letech se stalo s nákladem pět set tisíc výtisků denně nejúspěšnějším večerníkem v Evropě.⁴⁶ Denní České slovo (kterým se zabývá tato práce) a Večerní České slovo vycházelo od roku 1910 v nakladatelství Melantrich.⁴⁷

Vydávání Českého slova bylo zastaveno v roce 1914 kvůli zveřejnění obrázku, na kterém byli nakresleni rakouští důstojníci jako opice.⁴⁸ Ke znovuoživení listu došlo v roce 1918. Úspěšný deník vycházel do roku 1944.⁴⁹

2.3. Venkov

První číslo deníku Venkov, který byl ústředním tiskovým orgánem Republikánské strany československého lidu rolnického a malorolnického vyšlo 29. března 1906.⁵⁰ Deník spoluzaložil Antonín Švehla, který se později stal ministrem v několika Československých vládách.⁵¹

Cílovou skupinou deníku byli Pražané, noviny také samořejmě šířily myšlenky „své“ strany. Mezi nejznámějšími novináři, kteří do Venkova psali, byl Arne Novák, který přispíval do kulturní rubriky.⁵²

⁴⁵ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 148. Žurnalistika a komunikace. ISBN 9788024730288.

⁴⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 166. Žurnalistika a komunikace. ISBN 9788024730288.

⁴⁷ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1832>

⁴⁸ KABÁTOVÁ, Veronika. *Jiří Pichl: novinář a politik (1872-1952)*. Praha, 2011, str. 50. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce doc.PhDr. Barbara Köpplová, Csc.

⁴⁹ KABÁTOVÁ, Veronika. *Jiří Pichl: novinář a politik (1872-1952)*. Praha, 2011, str. 52. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce doc.PhDr. Barbara Köpplová, Csc.

⁵⁰ SIROGINOVÁ, Magda. *Prezidentské volby 1935 optikou dobových tištěných médií*. Brno, 2008, s. 29. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa, PhD.

⁵¹ <http://www.sas.czechian.net/strana.php?file=svehla>

⁵² SIROGINOVÁ, Magda. *Prezidentské volby 1935 optikou dobových tištěných médií*. Brno, 2008, s. 30. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa, PhD.

2.4. Schwedter Tageblatt

Německé noviny, které vycházely ve městě Schwedt. To leží v severovýchodní části Braniborska, pár desítek kilometrů od Berlína.⁵³

Noviny vycházely každý den v týdnu kromě neděle. První vydání vyšlo 1. dubna 1925, poslední 31. května 1941. Noviny psaly o aktuálních událostech, publikovaly články o cestování či dějiny z německé historie.⁵⁴

2.5. Fehrbelliner Zeitung

Noviny vydávané od roku 1890 do roku 1941 ve městě Fehrbellin, ležícího taktéž blízko Berlína.⁵⁵ Noviny vycházely třikrát týdně a to v pondělí, středu a pátek. Psaly o aktuálních událostech, čtenáři v něm mohli kromě zpráv nalézt eseje či úryvky z románů.⁵⁶

2.6. Deutsch-chinesische Nachrichten

Noviny vycházely na území Číny a to ve městě Tientsin od roku 1930 do roku 1939.⁵⁷ V Číně byly do té doby pouze jediné německy psané noviny a to Die Brücke, které ale „nerepresentovaly německé zájmy“.⁵⁸ Noviny vycházely každý den v týdnu kromě pondělí. Kromě zpráv z Německa byly do zpravodajství zařazeny také zprávy z oblasti východní Asie.

⁵³ www.schwedt.eu

⁵⁴ <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/title/zdb/11505370/>

⁵⁵ <http://www.fehrbellin.de/>

⁵⁶ <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/title/zdb/11523773/>

⁵⁷ <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/title/zdb/24329435/>

⁵⁸ KIRBY, William C. *Germany and republican China*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1984, s. 69. ISBN 0804712093.

3.0 Český a německý tisk den před Olympiádou

Den (31. července) před oficiálním zahájením XI. Olympiády přinesly všechny sledované české noviny informace o běhu s olympijským ohněm. Trasa vedla přes území Československa se třemi přestávkami a to v Táboře, Praze a Teplicích. České slovo věnovalo (na rozdíl od Venkova a Lidových novin) běhu čestné místo na titulní straně. Věnovalo mu článek “Pouť olympijského ohně Československem”⁵⁹ doplněný třemi fotografiemi zachycujícími předání olympijského ohně na rakouských hranicích a v Jindřichově Hradci.

Na titulní straně také nalezneme článek “Slavnostní zastávka před presidentem republiky”⁶⁰, ve kterém se píše: “Odevzdání pochodně v Táboře mělo slavnostní ráz, poněvadž mu byl na hranicích tábořské obce přítomen president republiky, dr. Beneš.” Olympiádě poté České slovo věnuje ještě krátký článek ve sloupku na druhé straně novin „Významní olympijští hosté”⁶¹. V něm je mimo jiné krátká zmínka o vyloučení amerického delegáta mezinárodního výboru Ernesta Lee Jahnecka, který podle zprávy “ byl vyloučen proto, že psal proti Hitlerovi a nacionálně socialistickému režimu v Německu”.

Ernest Lee Jahncke byl jedním ze tří členů amerického Mezinárodního Olympijského výboru. Před samotnou olympiádou na sebe Jahncke, sám potomek německých emigrantů, strhával pozornost svými názory. Jahncke tvrdil (a později na toto téma napsal článek, který uveřejnily New York Times 27. listopadu 1935 a který věnoval prezidentu MOV Baillet-Latourovi), že nacisté olympijské hry využijí ve svůj prospěch a ke své propagaci. Veřejně také vyjadřoval pochybnosti o tom, že mají němečtí židovští sportovci stejné podmínky, jako árijští sportovci.⁶² S odstupem času se ukázalo, že měl Jahncke pravdu.

O jeho odvolání informuje ze sledovaných novin pouze České slovo. Píše také o tragické zprávě, kdy se při soutěži ve hvězdicovém letu v rámci olympiády zřítilo československé letadlo: “Naši letci v olympijské soutěži”⁶³. Ve zprávě zmiňují, že se

⁵⁹ Zma, Pouť olympijského ohně Československem. *České slovo*. 31. 7. 1936., XXVI/I, č.177, s.1.

⁶⁰ kol., Slavnostní zastávka před presidentem republiky. *České slovo*. 31. 7. 1936, roč. XXVI/I, č. 177, s. 1.

⁶¹ . NESG. Významní olympijští hosté. *České slovo*. 31. 7. 1936, XXVI/I, č.177, s.2

⁶² BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 53. ISBN 0316070874.

⁶³ NESG. *Naši letci v olympijské soutěži*, *České slovo*, 31. 7. 1936, XXVI/I, č. 177, s.12.

informaci dozvěděli těsně před uzávěrkou listu. Na poslední straně je ještě věnován prostor pro informování čtenářů o tom, že byla československá výprava přijata Berlínem ve článku „Naše olympijská výprava přijata Berlínem“.⁶⁴

V souvislosti se zprávou o čs.letecích se ukazuje, že Lidové noviny měly se svými dvěma pátečními vydáními (ranní a polední) výhodu. 31. července byl totiž pro české letectvo významný den – k překvapení odborníků a samotných pořadajících Němců byli ve hvězdicovém letu Čechoslováci druzí a třetí, hned za Němci.

V ranním vydání je pro čtenáře připravena rubrika Olympiada 1936, ve které jsou čtenáři v článku „Olympijská štafeta probíhá Československem“⁶⁵ informováni o olympijské štafetě (na rozdíl od Českého slova ale bez fotografií). Uveřejňuje ale také telegram říšského ministra sportu von Tschammera und Ostena, ve kterém ministr mimo jiné píše: „Přes všechna nedorozumění jde cesta lidství, kterou chce svým skrovným způsobem pomáhat budovat i sport jako upřímný a oddaný služebník. Německý národ vzpomíná v této hodině s národem československým olympijského ideálu.“⁶⁶

V poledním vydání věnovaly Lidové noviny titulní stránku opět mocenským bojům ve Španělsku. Článek s titulkem „Zájem velmocí o událost ve Španělsku“⁶⁷ doplnily i o fotografii barikád v centru Barcelony. Rubrika Olympiada 1936 se přesunula na poslední stránku novin a rozrostla se. V Lidových novinách se kromě informace o běhu s olympijským ohněm objevil článek o „Velkém úspěchu čs.letců v Berlíně“⁶⁸: „Ze 14 startujících letadel dobyli velmi čestného druhého a třetího místa.“

Lidové noviny tak přinesly tuto překvapivou zprávu ještě před Českým slovem a Venkovem.

Právě České slovo velkému úspěchu čs.letců věnovalo následující den polovinu titulní strany s titulkem „Českoslovenští letci na prvních místech“⁶⁹, doplněné o fotografie všech zúčastněných letců.

Venkov, neboli „Ústřední list republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu“, věnoval 31. července největší pozornost revoluci ve Španělsku. O

⁶⁴ MJH. Naše olympijská výprava přijata Berlínem. *České slovo*. 31. 7. 1936, XXVI/I, č. 177, s. 12. .

⁶⁵ NESG. Olympijská štafeta probíhá Československem, *Lidové noviny*. 31. 7. 1936, roč. 44, č. 380, s. 5

⁶⁶ von Tschammer und Osten. Von Tschammer zdraví Prahu. *Lidové noviny*, 31. 7. 1936, roč. 44, č. 380, s.5.

⁶⁷ g.r. Zájem velmocí o události ve Španělsku. *Lidové noviny*. 31. 7. 1936, roč. 44, č. 381, s.1.

⁶⁸ N. Velký úspěch čs. letců v Berlíně. *Lidové noviny*. 31. 7. 1936, roč. 44, č. 381, s.6.

⁶⁹ Sl. Českoslovenští letci na prvních místech. *České slovo*. 1.8. 1936, .XXVI/I, č.178, s.1

olympiádě se zmiňuje až na druhé straně a to ve článku “Amnestie odročena pro Olympijské incidenty”⁷⁰.

Na předposlední straně poté věnuje pozornost běhu s pochodní v ČSR a krátkým zprávám o losování pořadí v olympijských soutěžích. Zajímavé je, že Venkov jako jediný ze sledovaných novin den před olympiádou nabízí čtenářům malý pláněk olympijského stadionu v Berlíně.

Pozornost zasluhuje již zmiňovaný článek “Amnestie odročena pro Olympijské incidenty”⁷¹. V něm se autor věnuje incidentu, který proběhl 29. července ve Vídni během předávání olympijského ohně. Ve Vídni došlo během projevu předsedy Rakouského olympijského výboru Dr. Theodora Schmidta k demonstracím, které zmínily i noviny České slovo ve svém sloupku “Hakenkreuzlerská olympijská slavnost ve Vídni“ 30. července 1936: “Rakouská národní hymna byla uvítána hvízdáním a četní demonstranti zanotovali píseň Horst Wessela. Je zajímavé, že projevy našly ohlas i v řadách diváků, takže olympijská slavnost se vlastně proměnila v slavnost hakenkreuzlerskou.”⁷²

O cestě ohně přes rakouské území se zmiňovaly i německé noviny *Fehrbelliner Zeitung*. Ty ovšem zprávu umístily přímo na titulní stranu s titulkem „Posvátný oheň se blíží“.⁷³ V té se ovšem věnuje běhu s ohněm rakouským územím a popisem míst, kterými běžci s pochodní proběhli. Neopomíná připomenout, že běžci probíhají stejnou oblastí, kde (...) se narodil a žil Führer a kancléř.“ O vídeňském incidentu se nezmiňuje.

Fahrbelliner Zeitung také umístil pod článek „Posvátný oheň se blíží“ krátkou zprávu o předání olympijského ohně na hranicích s Československem „Na československé hranici“⁷⁴. V něm již podrobně popisuje průběh předání olympijského ohně na hranicích s Československem. Zprávu uvádí větou „Přesně v 9.45 dorazil na hranice běžec s pochodní“, čímž dává důraz na pečlivě časově naplánovaný běh. Dále je zde zmínka o průběhu programu a uvítacích proslovech – které byly proneseny jak v němčině, tak v češtině.

⁷⁰ NESG. Amnestie odročena pro Olympijské incidenty. *Venkov*. 31.7. 1936, XXXI, č. 177, s.2

⁷¹ NESG. Amnestie odročena pro Olympijské incidenty. *Venkov*. 31.7. 1936, XXXI, č. 177, s.2

⁷² CER. Hakenkreuzlerská olympijská slavnost ve Vídni. *České slovo*. 30.7. 1936, XXXVI/I, č.176, s.1.

⁷³ NESG. Das heilige Feuer naht. *Fehrbelliner Zeitung*. 31.7. 1936, roč.47, č.89, s.1.

⁷⁴ NESG. An der tschechoslowakischen Grenze. *Fehrbelliner Zeitung*. 31.7. 1936, roč.47, č.89, s.1.

Zajímavá je poslední zpráva pod těmito dvěma články, která nese titulek „Telegram od říšského ministra sportu“⁷⁵. V ní je uveřejněn celý telegram, který napsal Říšský sportovní vedoucí von Tschammer und Osten a který zveřejnily i Lidové noviny týž den. Všechny tři zprávy se nachází na titulní straně.

Fehrbelliner Zeitung nezapomíná ani na ženy v domácnosti a ve svém pravidelném sloupku „Pro ženu v domácnosti“⁷⁶ přichází s návody, jak si ozdobit oblečení. A jak jinak, než s olympijským motivem – pěti kruhy.

Další z německých novin, Schwedter Tageblatt, se olympiádě věnuje až na druhé straně. Na titulní straně zaujímá čestné místo zpráva o proslovu Dr. Goebbelse „Promlouvá Dr. Goebbels“⁷⁷ a informace o tom, že do Německa dorazil na jeho samotné pozvání italský ministr propagandy, Dino Ulfieri.⁷⁸ Jistý redaktor Hans Liebich ve svém článku „Úlomek olympiády“⁷⁹ vyzdvihuje úlohu olympijského sportovního klání, kdy Němci přivítají své hosty z celého světa s otevřenou náručí. V závěru píše: „Až Führer sobotního podvečera 1. srpna zahájí olympijské hry (...) podá Německo světu ruku k mírovému pozdravu“.

3.1. Cenzura německého tisku

Je potřeba si uvědomit, že tehdejší sdělovací prostředky podléhaly přísné cenzuře. Té se musely podvolit i zahraniční dopisovatelé a žurnalisté pracující na území Německa.

Jedním z nejznámějších případů je ten londýnského dopisovatele Times Normana Ebbutta, který byl rok před vypuknutím her vyhoštěn, protože psal o tom, co v Německu viděl. A to rasismus, segregaci židů a jejich vylučování ze sportovních klubů pro árijce.

⁷⁵ NESG. Telegramm des Reichssportführers. *Fehrbelliner Zeitung*. 31.7. 1936, roč.47, č.89, s.1.

⁷⁶ HOFFMANN. Für die Hausfrau. *Fehrbelliner Zeitung*. 31.7. 1936, roč.47, č.89, s.7.

⁷⁷ NESG. Dr. Goebbels sprint. *Swedter Tageblatt*. 31.7. 1936, roč. 43, č. 177, s.1.

⁷⁸ NESG. Italiens Propagandaminister in Berlin. *Swedter Tageblatt*. 31.7. 1936, roč. 43, č. 177, s.1.

⁷⁹ LIEBICH, Hans. Olympia Splitte. *Swedter Tageblatt*. 31.7. 1936, roč. 43, č. 177, s.2.

„Na nádraží v Charlottenburgu se s ním přišlo rozloučit asi padesát zahraničních novinářů, ačkoli nacisté je předtím varovali.“⁸⁰ Nacisté se totiž obávali toho, že by mohl Olympijský výbor od záměru pořádat XI. olympijské hry ustoupit.

Na to, aby německý tisk během olympiády psal jen pro ně vhodné články dohlížel bývalý sportovní editor a nacističtí Hans Bollmann. „Hans Bollmann, hlava nacistické asociace sportovních novinářů, trval na tom, aby žurnalisté informující o olympiádě byli naprosto oddaní národnímu socialismu a při psaní vycházeli z nacistických imperativů: lid, rasa, krev a půda.“⁸¹

Během července 1936 vydalo Ministerstvo několik nařízení pro noviny a novináře. Všeříkající je nařízení z 22. července: „Německé noviny budou publikovat zprávy, které se nebudou řídit oficiálními tiskovými zprávami, na své vlastní riziko.“⁸²

O pět dní později dostala média nařízeno nezmiňovat se o části olympijské vesnice jako o „Kasernel“⁸³, tedy kasárnách (domy byly původně využívány Wehrmachtem), ale jako o „severní sekci olympijské vesnice“. Třetí den olympijských her byli novináři poučeni, aby psali o úspěších amerických černochů stejně jako o úspěších Američanů: „Negři jsou američtí občané a musí se s nimi jednat se stejným respektem, jako s Američany.“⁸⁴

Čtenáři se také neměli dozvědět, že za árijské Německo soutěží židovky – a to již zmiňovaná šermířka Helen Mayerová a Gretel Bergmannová. Mayerová nakonec do Německa na olympiádu přijela – nikdy se jako židovka necítila a za Německo soutěžit chtěla, i když radši před olympiádou zůstala v Americe. Tisk nejdříve psal, že se také Bergmannová her zúčastní – nakonec ji ale kvůli jejímu původu nevybrali, i když ve světě neměla konkurenci.⁸⁵

„Ministerstvo denně v poledne pořádalo krátké tiskové porady, kde si procvičovalo cenzuru. Kontrolovaly se materiály pro tisk, rozhodovalo se, co zamítnout a kterým tématům dát přednost. Pokud některé noviny nebo časopisy nevyšly své

⁸⁰ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 51. ISBN 9788072522125.

⁸¹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 87. ISBN 9788072522125.

⁸² http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/olympics/detail.php?content=facade_hospitality&lang=en

⁸³ <http://propagander2.tripod.com/index-16.html>

⁸⁴ http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/olympics/detail.php?content=facade_hospitality&lang=en

⁸⁵ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 87. ISBN 9788072522125.

novináře, šéfredaktor a vedoucí redakcí dostali důvěrné instrukce. Ty bylo třeba uchovávat na bezpečném místě a v pravidelných intervalech je likvidovat.“⁸⁶

Nacisté ovšem museli zcenzurovat i svou vlastní ideologii – během her bylo zakázané publikovat a na veřejných místech rozdávat antisemitistický týdeník *Der Stürmer*.⁸⁷

V týdeníku si mohli čtenáři přečíst krátké útočné příběhy o židech, součástí byly i obrázky pro děti, na kterých byli židé vyobrazeni jako zmocněnci ďábla a největší zlo, kterému je třeba se vyhnout.

Der Stürmer byl zdarma k dostání na veřejných místech, ministerstvo propagandy jej z nich ale během konání olympiády pro jistotu stáhlo. Přesto vycházel dál a na svých stránkách zesměšňoval nejenom židovské, ale i černé sportovce.⁸⁸

⁸⁶ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 87. ISBN 9788072522125.

⁸⁷ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 85. ISBN 0316070874.

⁸⁸ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 85. ISBN 0316070874.

4.0 Zahájení olympiády

Běžec s olympijskou pochodní přiběhl do Berlína v 10:38.⁸⁹ Trasa vedla po nejznámějších ulicích a kolem slavných staveb a míst, jako například po ulici Unter den Linden, Bismarkstrasse, skrz Brandenburskou bránu, po Hindenburgovým náměstím a náměstím Adolfa Hitlera.⁹⁰ Samozřejmě byly statisícové davy, které běžce po trase vítaly. Ulice byly vyzdobené vlajkami se dvěma hlavními motivy – vlajkami s hákovými kříži a pěti olympijskými kruhy.

Jakkoliv se představitelé mezinárodního olympijského výboru snažili během příprav oddělit politiku od sportovního klání, již při zahajování bylo jasné, že nacisté udělali vše pro to, aby svou ideologii představili celému světu. Poté, co představitelé olympijských výborů - mezi nimi také hrabě Henri de Baillet-Latour (předseda MOV), Tschammer und Osten nebo Theodor Lewald – uctili padlé první světové války položením věnců ke kamennému pomníku v katedrále na Unter den Linden, vyšli ven.

„Německý organizační výbor, nebo spíše nacističtí politici, vyslovili přání, aby prostranství bylo prázdné, až budou představitelé přicházet, a naproti tomu zaplněné oddíly, až vyjdou ven.“⁹¹

Nacisté se snažili na své hosty zapůsobit – a jak jinak než ukázkou disciplíny a síly. Na funkcionáře tak čekalo v momentě, kdy vyšli ze dveří Berlínské katedrály, dvacet osm tisíc příslušníků Hitlerovy mládeže.⁹² Sám Hitler opustil svou kancelář krátce po třetí hodině a nastoupil do připraveného černého Mercedesu. Po celou dobu stál a zdviženou pravicí zdravil přihlížející, které po celé trase střežilo 40 tisíc příslušníků úderných oddílů.⁹³

⁸⁹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 151. ISBN 9788072522125.

⁹⁰ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 113. ISBN 1848848684.

⁹¹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 151. ISBN 9788072522125.

⁹² <http://www.telegraph.co.uk/sport/olympics/torch-relay/9269992/London-2012-Olympics-torch-relay-began-life-as-propaganda-for-Nazi-Germany.html>

⁹³ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 185. ISBN 9780719567742.

Na stadion kancléř dorazil krátce před čtvrtou hodinou. Poté, co vstoupil do své lóže, zazněla hymna Deutschland über Alles a Horst Wessel Lied. Ve čtvrt na pět dostaly výpravy povolení ke slavnostnímu příchodu na stadion.⁹⁴

Zatímco většinu výprav vítal stotisícový dav aplausem, při příchodu Československé výpravy se ozvalo rozpačité tleskání a místy téměř naprosté ticho.⁹⁵

Po téměř dvacetiminutovém proslovu předsedy organizačního výboru Theodora Lewalda se ujal slova Hitler a hry zahájil slovy: „Prohlašuji jedenácté novodobé olympijské hry v Berlíně za zahájené“.⁹⁶

Po jeho slovech následovala oslavná salva ze čtyř děl a k nebi se vznesly bílé holubice, jako symbol čistoty a míru. Přesně v 17:20 přiběhl na stadion poslední běžec s olympijskou pochodní, který za naprostého ticha zapálil olympijský oheň.⁹⁷

Olympijské hry, které se poprvé ve svých novodobých dějinách staly nástrojem propagandy, byly zahájeny.

Nacisté chtěli prostřednictvím olympiády dokázat nadřazenost germánské rasy a bílé rasy obecně. Během sportovního klání vydávali různé tabulky a srovnání národů a ras. „Němci srovnávají rasy. Vítězství černých atletů nutí německý tisk k úvahám o rase. Germánská rasa (počítají s oblibou Švédy v to) je prý lepší ve všestranných sportech, pětiboji a desetiboji,“ píše například České slovo 8. srpna v rubrice „Paběrky z olympiády“.⁹⁸

4.1. První srpen očima českého a německého tisku

České slovo informovalo prvního srpna o zahájení olympiády krátkým článkem „Dnes zahájení XI. Olympijských her“.⁹⁹

⁹⁴ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 156. ISBN 9788072522125.

⁹⁵ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 156. ISBN 9788072522125.

⁹⁶ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 90. ISBN 0316070874.

⁹⁷ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 156. ISBN 9788072522125.

⁹⁸ NESG. *Paběrky z olympiády*, České slovo, 8.8. 1936, roč. XXVI/I, č.184, s.12

⁹⁹ G. *Dnes zahájení XI. Olympijských her*, České slovo, 1.8. 1936, roč. XXVI/I, č. 178, s. 3

Fotografie k němu byla ilustrativní – zachycovala příjezd československé výpravy na Anhaltské nádraží v Berlíně. Na fotografii je také zachycen J.M. Horáček, šéfredaktor sportovních rubrik, které byly vydávány Melantrichem.

Autor článku také v jednom z odstavců zdůrazňoval hlavní role olympiády. V tomto případě jde podle něj o roli propagační, sportovní a finanční. „Propagačně znamená Olympiáda mnoho, jak pro pořádající zemi, tak i pro národy, které se dovedou dobře reprezentovat. Vždyť tisíce žurnalistů mluví rozhlasem, telefonem, radiodepešemi a expresními dopisy k celému kulturnímu světu. V Berlíně je přihlášeno na 3000 žurnalistů z celého světa. Jen u ministra propagandy Goebbelse jich bylo na večeři 1200!“

Lidové noviny zařadily do svých vydání pravidelnou rubriku Olympiada 1936. V té byly také uveřejňovány humoristické kresby od Šimona Bise. V ranní olympijské rubrice dává berlínský zpravodaj prostřednictvím článku „V olympijské vesnici“¹⁰⁰ čtenářům možnost nahlédnout do olympijské vesnice, která podléhá přísným bezpečnostním opatřením:

„Proniknout do vesnice je spíše dílem štěstí než vlivem žurnalistického odznaku, protože přístup je dovolen na vlastní odznaky činných sportovců a velmi omezenému množství funkcionářů, trenérů, masérů a lékařů, jimž bylo povoleno ve vesnici také bydlet(...) Čs. výprava nastupuje ráno o půl 8. hod. a vyslechne přímo rozkaz na celý den, na jehož splnění dohlížejí vedoucí jednotlivých oborů.“

Stejně jako ranní vydání ani polední nedává informaci o zahájení na titulní stranu. Venkov na titulní straně zveřejnil rozhovor s ministrem zahraničí dr. Kroftou, který vyšel ve francouzském časopise Excelsior. Deník jej uvedl titulkem „Československo není Habeš!“¹⁰¹ Čechoslováci se v té době obávali sílící německé říše, na klidu jim nepřidával ani předseda a zakladatel Sudetoněmecké strany Konrad Henlein. Ten vznášel prostřednictvím strany na československou vládu neustále požadavky. Chtěl osamostatnění sudetských oblastí a oslabení Československé republiky.

„Ale pokud mne se týká, nevěřím, že by Německo mělo v úmyslu napadnout Československo, a to nejen proto, že Hitler vždy prohlašoval že nemá

¹⁰⁰ yk. *V olympijské vesnici*, Lidové noviny, 1.8. 1936, roč. 44, č. 382, s. 5.

¹⁰¹ NESG. Československo není Habeš!. *Venkov*. 1.8. 1936, XXXI, č. 178, s. 1.

útočných úmyslů proti nikomu, nýbrž hlavně proto, že Německo nemá, co by na Československu požadovalo zpět,¹⁰² cituje Venkov na titulní straně Kroftu. Rozhovor s ministrem zahraničí se stal ten den hlavní zprávou – na svých titulních stranách ho citoval jak Venkov, tak i Lidové noviny a České slovo.

Venkov dále v deníku ještě přináší zprávu „Olympijský oheň na půdě republiky“¹⁰³, která pojednává o běžcích s ohněm v Československu a je doprovázena fotkami tří zásadních momentů – předání ohně na hranicích s Rakouskem, předání ohně dalšímu z běžců a slavnost na Václavském náměstí.

Nechává ale také nahlédnout do soukromí olympioniků – ve článku „Každý olympionik má prý talisman“¹⁰⁴ přibližuje čtenářům, jaké předměty pro štěstí si sportovci na Olympiádu přivezli. Indové lahvičky s vodou řeky Gangy, Egyptané brouka chrobáka, Peruánci fotografie svých nejbližších: „Do kategorie sportovní pověry také ještě patří zvyk japonského fotbalisty Tokularo Ukona, jenž si vlastnoručně podráždí svoji obuv, protože jinak by neměl štěstí ve hře. V tomto směru však všechny ostatní předstihli Australané, neboť si přivezli jako talisman dokonce živého klokana.“

Na rozdíl od českého tisku, který největší pozornost věnoval potencionální německé hrozbě a povstání ve Španělsku, bylo téma olympiády v Německu číslem jedna.

Například německý deník Schwedter Tageblatt věnuje olympiádě 1. srpna první tři strany. Na titulní stránce zveřejnil obsáhlý článek s titulkem „Festival národů – čas míru“¹⁰⁵, ve kterém popisuje cestu Německa za vlastními olympijskými hrami:

„Během těchto čtyř let byla v Německu odvedena neúnavná práce, aby bylo možno po oslavě v Los Angeles něco ukázat. Netřeba připomínat, že teprve s převzetím vlády v roce 1933 se to Německu podařilo.“

Článek je doplněn fotografií olympijského zvonu, který se stal neoficiálním symbolem berlínských her. Na zvon, který vážil přes deset tun a byl vysoký přes dva metry, se pořádaly po celém Německu sbírky.¹⁰⁶ Zájemci si dokonce mohli zakoupit i malé napodobeniny zvonu, které byly vyrobeny z porcelánu.

¹⁰² NESG. Československo není Habeš!. *Venkov*. 1.8. 1936, XXXI, č. 178, s. 1.

¹⁰³ NESG. Olympijský oheň na půdě republiky. *Venkov*. 1.8. 1936, XXXI, č. 178, s. 3.

¹⁰⁴ NESG. Každý olympionik má prý talisman. *Venkov*. 1.8.1936, XXXI, č.178, s.6.

¹⁰⁵ NESG. Fest der Nationen – Fest des Friedens. *Schwedter Tageblatt*. 1.8. 1936, roč. 43, č. 178, s.1.

¹⁰⁶ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 97. ISBN 1848848684.

Byl to zřejmě Theodor Lewald, který chtěl, aby zvon oznamoval zahájení a zakončení her. Na zvonu bylo napsáno gotickým písmem „Svolávám mladé lidi celého světa“.¹⁰⁷

Schwedter Tageblatt také píše 1. srpna o cestě olympijského ohně Německem (jako sledované české tituly psaly o české trase).

Pouze fotografie již naznačuje, že se olympijská pochodeň dostala za hranice demokratického světa. Snímek, který doplňuje článek „Pochodeň spěchá Německem“¹⁰⁸ zachycuje předání ohně na česko-německých hranicích, na kterých čekají na běžce četníci vybavení nacistickými standartami s hákovým křížem.

Své místo našel na třetí straně i vzkaz von Tschammera und Ostena „Ideály, které spojují národy.“¹⁰⁹ V něm Osten zmiňuje, že se stává Berlín na okamžik středem sportovního světa. „Leží před námi týdny radosti a zkušeností,“ píše Osten a zmiňuje stovky hostů z celého světa, kteří spolu budou sdílet olympijské ideály. Noviny také ve sloupku připomínají, že ten den proběhlo zahájení olympiády – díky puntičkářskému plánování dokonce píše, v kolik byla zahájena mše či v kolik přesně se organizační výbory vydaly na stadion.

Olympiáda v Berlíně se poprvé v historii přenášela přímým rozhlasovým přenosem, na místě byly také tři kamery, které natáčely do záznamu. Ten byl pak k vidění ve speciálních boxech, které byly umístěny jak v Berlíně, tak v Postupimi.¹¹⁰

„K mikrofonomům usedalo až dvacet německých komentátorů, kteří se několik měsíců důkladně připravovali komentováním národních i mezinárodních sportovních přenosů. Jejich vstupy koordinoval režisér. Vysílání se z centra přenášelo do čtyřiceti zemí. Během olympiády proběhlo tři tisíce přenosů. Jen samotný centrální pult byl dlouhý dvacet jedna metrů.“¹¹¹

Nacisté se ovšem s rozhlasovým přenosem nespokojili – celou olympiádu natáčela Hitlerova oblíbená režisérka a zároveň první žena této profese, Leni

¹⁰⁷ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s.97. ISBN 1848848684.

¹⁰⁸ NESG. Die Fackel eilt durch Deutschland. *Schwedter Tageblatt*. 1.8. 1936, roč. 43, č. 178, s.2.

¹⁰⁹ OSTEN. *Völkerverbindende Ideale*, Schwedter Tageblatt, 1.8. 1936, roč. 43, č. 178, s.2.

¹¹⁰ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 161. ISBN 9788072522125.

¹¹¹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 165. ISBN 9788072522125.

Riefenstahlová, která o sportovním klání natočila film Olympia.¹¹² Ten musel být kvůli délce rozdělen do dvou částí – Přehlídku národů (126 minut) a Oslavu krásy (100 minut). Její dílo vstoupilo do dějin jako první filmový počín, ve kterém bylo použito nájezdů, kamery v pohybu, detailů, či ptačí perspektivy.

Leni Riefenstahlová položila například podél běžecké trati kolejnici, po které jela kamera, což zmiňují i Lidové noviny ve článku „Život na sportovním kolbišti“ z 3. srpna¹¹³: „Filmaři – ovšem ti, kteří pracují pro filmové žurnály nebo pro olympijský film, jehož režie byla svěřena filmové herečce Lény Riefenstahlové – mají několik stanovišť: jedni jsou doslova zakopáni u startu, takže je jim vidět jen temeno hlavy a čočka aparátu. U betonové obruby jsou po celé délce trati koleje, po nichž jede s běžci přijímací kamera, jež filmuje celý sprint.“

O tom, jak byl pro nacisty propagandistický film cenný, svědčí i fakt, že během natáčení měla Riefenstahlová zcela volné ruce – mohla dokonce zasahovat i do rozestavení sportovců. Například americká sprinterka Helen Stephensonová (v ženském sportu byla stejným fenomén, jako Owens v mužském) se musela před začátkem štafety na 400 metrů odsunout do jiného startovního pole. Riefenstahlové by totiž překázela při filmování poslední zatáčky.¹¹⁴

Také České slovo se o režisérce zmiňuje a to v rubrice „Denní zprávy“¹¹⁵ publikované 9. srpna. Tam jí označuje za „bílou paní XI. olympiady“ a poukazuje na to, že je to jediná žena, která se pohybuje ve světě techniky a sportu, který je téměř celý doménou mužů: „Riefenstahlová oficiálně řídí na závodní ploše všechno filmování, neoficiálně koná tu službu mnohem vyšší a důležitější. Podíváte-li se na ni jen letmo, pak opravdu se vám zdá, že se točí jen kolem filmařů. Pozurujete-li ji však soustavněji, pak uvidíte, jak Riefestahlová je vlastně všude, u startů, cílů, u doskočišť, hned mezi závodníky a hned uprostřed mezinárodního sboru rozhodčích a úředních měřičů.“

¹¹² RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s.124. ISBN 1848848684.

¹¹³ rf. Život na sportovním kolbišti. *Lidové noviny*. 3.8. 1936, roč. 44, č.335, s.7.

¹¹⁴ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s.202. ISBN 9788072522125.

¹¹⁵ NESG. Denní zprávy: O bílé paní XI. olympiády a jinak dokola. *České slovo*. 9.8.1936, XXVIII, č. 178, s. 4.

Schwedter Tageblatt se také ve článku “Strážci olympijské myšlenky hovoří k světu”¹¹⁶ zmiňují o novince – živém rádiovém přenosu, který podle plátku umožní milionům lidí poslechnout si úvodní řeč Adolfa Hitlera.

V jiných novinách, *Deutsch-chinesische Nachrichten*, je prvního srpna otištěno upozornění „Pozor, vlastníku rozhlasového přijímače,”¹¹⁷ které je podepsáno Orstgruppenleiterem NSDAP E.A. Arnoldem.

V něm Arnold zmiňuje navýšení výkonnosti německých vysílačů natolik, aby mohl každý vlastník rozhlasového přijímače poslouchat v pohodlí domova přenos z olympiády: „Této události přikládají obyvatelé, sportovní fanoušci a cizinci velký význam a tak bylo naším velkým přáním jim umožnit, aby se jí mohli stát sami prostřednictvím rozhlasu svědky. Aby to ale bylo umožněno všem, žádám všechny majitele kvalitních přijímačů, aby poskytly službu veřejnosti – a aby využili svých zařízení a domovů po dobu trvání her od 1. srpna do 17. srpna k pořádání veřejných poslechnů.“

4.2. Zahájení olympiády očima českého a německého tisku

Sledované noviny s datem 2. srpna se všechny věnovaly zahájení olympiády. Ovšem jen jediné noviny z českých sledovaných titulů otiskly na titulní straně fotografii, pořízenou přímo při zahajovacím ceremoniálu.

České slovo využilo možnosti vlastního fotografa ze všech novin nejvíce – na titulní straně (a ani na jiných stránkách) neměly vlastní fotografii ze zahajování ani Lidové noviny, ani Venkov.

Fotografie, která je uveřejněna na titulní straně, zachycuje vztyčování olympijské a vlajky hajlující diváky. Je také doplněna o text: „Obrázek byl fototelegrafickou cestou, belinografem, poslán naším zvláštním fotoreportérem, Karlem Hájkem ještě večer z Berlína.“

Pod fotkou jsou ještě ponechány zasílací informace, jako je pořadové číslo a název periodika, aby nešlo o exkluzivně pochybovat. Fotografie doplňuje rozsáhlý

¹¹⁶ NESG. Die Hüter der olympischen Idee sprechen zur Welt. *Schwedter Tageblatt*. 1.8.1936, roč. 43, č. 178, s.3.

¹¹⁷ ARNOLD. E.A. Achtung Radiobesitzer. *Deutsch-chinesische Nachrichten*. 1.8. 1936, roč.7, č. 1789, s.2.

článek „XI. olympijské hry zahájeny“¹¹⁸, ve kterém redaktor Karel Jiše píše o tom, jaké byly a jsou pochyby o účasti Československa zbytečné. „Vždyť to si musíme přece přiznat a sami sobě uznat – a také veřejně prohlásit – že s naší strany nevyšlo nic, co by rušilo mezinárodní spolupráci a přátelské styky ke každému státu. Majíce pokojné svědomí, můžeme klidně vstoupit do každé arény zvláště, když je pod kontrolou společnosti národů, pod jakou pracuje Olympiáda, a když všichni mohou posoudit nejen naši výkonnost, ale i kulturní a civilisační kvality našeho vystoupení.“

Ve sloupku na titulní straně se také objevuje zpráva o slavnostním nástupu sportovních delegací „Barevný a mohutný nástup závodníků“¹¹⁹. V něm se zmiňuje podobnost nacistického a olympijského pozdravu: „V čele řecké výpravy šel řecký korunní princ Pavel a první marathonský vítěz Louis. Vztyčenými pravicemi – což je starořecký pozdrav tři tisíce let před fašismem – zdraví Řekové diváky(...)“

Při olympijském pozdravu natažená pravá paže nemíří šikmo vzhůru, ale lehce do strany a na rozdíl od nacistického pozdravu míří dlaně směrem ven.¹²⁰

Právě tato podobnost mezi fašistickým a olympijským pozdravem vnesla do zahajovacího ceremoniálu mnoho zmatků. Některé výpravy se před nástupem nedohodly, jak budu při nástupu na stadion zdravít a tak reakce sportovců byla v rámci skupiny mnohdy různá.

V tom samém sloupku se píše: “(...) právě jako 238 Francouzů, kteří zdravili olympijským pozdravem, vztyčenou pravicí. Snad zaměňovali diváci tento pozdrav s pozdravem hitlerovským.“ Většina ze sto tisíců diváků byla nacisticky smýšlející a pozdrav zdviženou pravicí pro ně byl samozřejmostí – a z tak velké dálky (z tribuny na ovál) mnohdy nešlo určit, zda se jednalo o ten či onen pozdrav. Dav tak mnohdy zachvátila euforie i tehdy, kdy sama výprava později tvrdila, že zdravila pozdravem olympijským.

Právě zřejmá záměna mezi pozdravy udělala z Francie hned po Rakousku a Německu nejvítanější výpravu, i když si výprava stála za tím, že nezdravila nacisticky.¹²¹ Bouřlivého francouzského přijetí si ale všimli i v kanadské tiskové zprávě.

¹¹⁸ JÍŠE, Karel. XI.olympijské hry zahájeny. *České slovo*. 2.8. 1936, XXVIII, č.179, s.1.

¹¹⁹ F.G. Počátek her vyhlášen: Barevný a mohutný nástup závodníků. *České slovo*. 2.8. 1936, XXVIII, č.179, s.1.

¹²⁰ <http://olympic-museum.de/poster/poster1924large.htm>

¹²¹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 156. ISBN 9788072522125.

„Vlajkonoš sklonil před Hitlerem vlajku a všichni Francouzi vystřelili paže k nacistickému pozdravu. Vzápětí se celý stadion otřásl potleskem, který je provázel po celou dobu až na jejich místo na ploše. Němcům se obdivné gesto velmi líbilo.“¹²²

České slovo dále zmiňuje úspěch Japonska, na které vyšlo pořádání olympijských her v roce 1940. To plánovalo finančně podpořit i země, pro které by účast nebyla možná. České slovo udělalo rozhovor s japonským velvyslancem v Praze, Dr. Ogawou. „Zejména finančně slabší národy podpoří tak, aby se mohly her plně zúčastnit. Japonsko chce pozvat co nejvíce mladých lidí všech národů, aby viděli nové Japonsko,“ píše se v článku „Japonsko učiní vše pro Olympijské hry 1940.“¹²³

Kromě informace o programu prvního dne olympiády se objevuje také první blesková informace o návštěvě amerického atleta Jesse Owense „Owens do Prahy.“¹²⁴ Noviny jeho návštěvu, která byla sjednána právě před zahájením olympiády, označují za „největší senzaci atletiky v několika letech“ a přinášejí ji jako jediní ze sledovaných periodik.

Součástí Českého slova byla také příloha s fotografiemi nazvaná „Nedělní chvílka“. Ta vycházela každou druhou neděli a připadla i na neděli druhého srpna. Fotografie zachycují vstupní bránu na olympijský stadion, fotografie vybraných reprezentantů, dlouhou ulici vyzdobenou vlajkami (zřejmě jde o Unter den Linden) a českou vlajku mezi ostatními vlajkami zúčastněných národů.¹²⁵

Lidové noviny na rozdíl od Českého slova informace o olympiádě soustředily až do rubriky Olympiada 1936. V ní čtenář nenalezne žádnou fotografii, zato barvitě vylíčený 1. srpen očima přítomného redaktora. Ten čtenářům přibližuje ve článku s názvem „Olympijský oheň v Berlíně“¹²⁶ atmosféru v hlavním městě v den zahájení. „Dnes už od časného rána bylo nutno se všemi ulicemi vnitřního města vlastně jen prodírat a dostat se v ulicích, kde byla trať pro běžce s olympijským ohněm, do hostinců či kaváren, bylo téměř nemožno,“ popisuje své zážitky redaktor.

¹²² HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 157. ISBN 9788072522125.

¹²³ NESG. Japonsko učiní vše pro Olympijské hry 1940. *České slovo*. 2.8. 1936, XXVIII, č.179, s.12..

¹²⁴ NESG. Owens do Prahy. *České slovo*. 2.8. 1936, XXVIII, č.179, s.12.

¹²⁵ NESG. XI. olympiada v Berlíně. *České slovo: Nedělní chvílka*. 2.8. 1936, III, č. 16, s.1.

¹²⁶ rf. Olympijský oheň v Berlíně. *Lidové noviny*. 2.8. 1936, roč. 44, č. 384, s.5.

V ulicích pak podle něj stálo několik kilometrů zástupů lidí lemujících ulice, kterými proběhne běžec s olympijskou pochodní. Neopomněl ani zmínit „nesčetné čty úderníků“ a také ampliony, ze kterých zněly pochody a vzducholod' Hindenburg, která nad městem prolétla po 15. hodině.

Zato redaktor Lidových novin měl zřejmě o něco horší výhled než jeho kolega z Českého slova, jelikož například nástup Francouzů popsal ve článku „Slavnostní zahájení XI. olympiady“¹²⁷ takto: „(...) při nástupu početné výpravy Francouzů zdravících vzpažením rukou, hlediště bouří ještě když nastupuje Anglie (...) Ani Italové (...) nebyli přijati s takovým nadšením jako Francouzi.“ Autor neuvádí pozdrav na pravou míru, tudíž čtenář si mohl snadno domyslet, že Francie zdravila nacisticky.

O přivítání československé delegace píše autor následující: „Lze říci, že přátelsky byla zdravena při nástupu také výprava československá, z níž za praporečnickem jdoucí čtveřice čs.olympijských funkcionářů pozdravuje tribunu olympijským vzpažením rukou, kdežto ostatní jen otočením hlavy.“

Jak ale píše Christopher Hilton ve své knize Hitlerova olympiáda, Českoslováky přivítalo na tribuně téměř naprosté ticho.¹²⁸

V rubrice Olympiáda 1936 ranních Lidových novin si 2. srpna čtenář také může prohlédnout plánec trati olympijského závodu cyklistů, v rohu pak kresbu „Zlé huby“ od Šimona Bise, který celou olympiádu a události prostřednictvím svých kreseb vtipně glosoval.¹²⁹

Venkov pojal titulní stranu střídmeji než České slovo, zato na rozdíl od Lidových novin zahájení umístil na druhou polovinu titulní strany. Zpráva měla titulek „Mládež celého světa prošla Marathonskou branou“.¹³⁰

Ilustrační fotografii Českého slova žádné ze sledovaných novin nepokořily – Venkov ke článku přiřadil fotografii zachycující olympijskou pochodeň na

¹²⁷ yk. Slavnostní zahájení XI. olympiady. *Lidové noviny*. 2.8. 1936, roč. 44, č. 384, s.5.

¹²⁸ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 156. ISBN 9788072522125.

¹²⁹ *Lidové noviny*. 2.8. 1936, roč. 44, č. 384, s.5.

¹³⁰ NESG. Mládež celého světa prošla Marathonskou branou. *Venkov*. 2.8.1936, XXXI, č.179, s.1.

československém území „Poslední československý běžec, předseda Čs. A. A. U. Inž. Josef Fíkl, předává pochodeň prvnímu německému běžci Goldammerovi.“¹³¹

Ve sloupku „Říšský kancléř Hitler zahajuje olympiádu“¹³² vedle zprávy o Marathonské bráně Venkov cituje předsedu IOC hraběte de Baillet-Latour. Ten byl hostem na recepci pořádané Hitlerem (na níž byl přítomen i čestný předseda čs.olympijského výboru dr. S. Jiří Guth-Jarkovský) a děkuje Hitlerovi za skvělé podmínky, které pro sportovce přichystal. Noviny dále citují reakci říšského kancléře Hitlera: „Německo vykonalo tento úkol rádo a připravilo letošní hry způsobem, který oživuje velkou myšlenku a tradici olympijských her. Německo doufá, že tím přispěje k posílení ideálu sdružujícího národy.“¹³³

Jakkoliv ale byla snaha o vstřícnost německého organizačního výboru, perfektní sportovní zázemí pro sportovce a přínos technických vymožeností nezpochybnitelný, sami sportovci se mnohdy necítili v zemi, ve které vlají vlajky s hákovými kříži spolu s olympijskými, příjemně.

Například plavkyně Pat Nortonová, která závodila za Austrálii, popsala atmosféru panující na sportovištích a v hlavním městě ve svém deníku: „Sportoviště jsou hlídána údernými oddíly. Jejich uniformy působily na první pohled odpudivě. Tvořily je černé kalhoty a blůza, černé boty a kamaše. Přes blůzu měly opasek se znakem hákového kříže, ale zlověstný výraz jim dodávaly především černé přilby.“¹³⁴

Nacisté se také samozřejmě návštěvníkům a sportovcům nijak nechlubili tím, že kvůli jejich pohodlí odsunuli 16. července 1936 na osm set cikánů z berlínských ulic do zadržovacího tábora na předměstí města, případně do právě budovaného koncentračního tábora Sachsenhausen. V něm končili i mnozí nacističtí odpůrci a kritici režimu.¹³⁵

¹³¹ Venkov. 2.8.1936, XXXI, č.179, s.1.

^{132, 133} NESG. Říšský kancléř zahajuje olympiádu. Venkov. 2.8.1936, XXXI, č.179, s.1.

¹³⁴ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s.187. ISBN 9788072522125.

¹³⁵ BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, s. 85. ISBN 0316070874.

Ve vydání Venkova 2. srpna se také objevuje článek „Říšský kancléř Hitler prohlašuje Olympijské hry za zahájené“, ¹³⁶ v němž je taktéž popsán zahajovací ceremoniál.

Zajímavostí je, že autor popsal pozdrav Francouzů zcela odlišně od dopisovatele Lidových novin a pozdrav označil za olympijský stejně, jako dopisovatel Českého slova: „Nepopsatelný potlesk a bouře nadšení doprovází Francouze po celé defilé stadionem, neboť všech 238 reprezentantů pozdravilo olympijským pozdravem, podobným pozdravu III. Říše, se zdviženou pravicí šli i tři vojenští jezdcí Francie.“

Jeden z francouzských novinářů napsal: „Francouzi nebyli v Německu populárnější, než v tuto chvíli.“¹³⁷ Samotný Hitler ovšem nebyl podle svého dvorního architekta Alberta Speera právě nadšený.

Speer si do svého deníku poznamenal: „Hitler vycítil z bouřlivého přivítání jistou náklonnost a touhu po smíru se svým západním sousedem. Pokud jsme jeho výraz tehdy správně odhadl, číselo z něho spíše znepokojení, než spokojenost.“¹³⁸

Pod článkem o zahájení se nachází zpráva o Japonsku, které mělo olympiádu hostit jako další země, uvedenou titulkem „Japonsko má již 15 milionů yenu na olympijské hry 1940!“¹³⁹. V té zmiňuje slova japonského delegáta hraběte Soejima, podle kterého Japonsko nezůstane v přípravách nijak pozadu za Německem.

V rubrice XI. Olympiada čtenářům Venkov přibližuje, jaké mají českoslovenští sportovci šance na získání medailí ve článku „Jaké vyhlídky mají naši borci na Olympiadě.“¹⁴⁰ V té favorizují držitele světového rekordu ve vzpírání Pšeničku a dalšího vzpěrače, Bečváře: „Těžcí atleti byli na všech olympijských hrách našimi nejúspěšnějšími sportovci. I letos jedou do Berlína s nadějí na úspěch.“ V rubrice je také uveřejněn program prvního dne olympiády, celá příloha je ovšem bez fotografií, pláneků, či kreseb.

¹³⁶ NESG. Říšský kancléř Hitler prohlašuje Olympijské hry za zahájené. *Venkov*. 2.8.1936, XXXI, č.179, s.2..

¹³⁷ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s.188. ISBN 9780719567742.

¹³⁸ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 188. ISBN 9780719567742.

¹³⁹ NESG. Japonsko má již 15 milionů yenu na olympijské hry 1940!. *Venkov*. 2.8.1936, XXXI, č.179, s.2.

¹⁴⁰ NESG. Jaké vyhlídky mají naši borci na Olympiadě. *Venkov*. 2.8.1936, XXXI, č.179, s.10..

Němečtí žurnalisté se očividně drželi doporučení, které jim před začátkem olympiády dalo ministerstvo. Na titulních stranách *Fehrbelliner Zeitung* ani *Schwedter Tageblatt*, které o zahájení Olympiády psaly až 3. srpna (pondělí), nenajdeme žádné rozměrné fotografie, v titulcích žádná slova chvály nad hladkým vítězstvím oblíbence diváků Jesse Owense.

Schwedter Tageblatt na titulní straně uveřejňuje fotografii ze zahájení, která je umístěna ve spodním rohu a zachycuje nastoupené výpravy na stadionu. Hlavní straně vévodí titulek „Začala slavnost celého světa: Slavnostní zahájení Vůdcem“.¹⁴¹

Ve článku se píše o olympiádě jako slavnosti přátelství a míru: „Olympijské hry jsou oslavou míru a je-li třeba dalšího vysvětlení této věty, bylo již oním vysvětlení velkolepé a naprosto jedinečné slavnostní zahájení na říšském sportovišti. Všem, kteří se na tom mohli podílet, zůstanou tyto dvě hodiny, zůstane celý tento slavný den v říšském hlavním městě nezapomenutelným po celý jejich život. Ale nezáleží jen na tomto jednom dni, avšak na tom, že přináší ovoce: ještě po století se bude o 1. srpnu 1936 mluvit jako o dni, kterým začal mír pro všechn lid světa.“

Článek popisuje nejenom zahájení olympiády, ale hlavně zdůrazňuje účast Vůdce (zahraniční periodika včetně českých o Hitlerovi píší jako o říšském kancléři, v německých novinách je Hitler Führerem - Vůdcem). Zmiňuje „vlny nadšení“, které ho doprovázely po celou dobu jeho cesty do čestné lóže.

Dále *Schwedter Tageblatt* popisuje ve článku „Nástup národů“¹⁴² oblečení vybraných výprav a také pozdrav francouzské výpravy (který zřejmě neunikl žádnému světovému periodiku).

„Velká je rozmanitost barev, které si vybraly národy pro své slavnostní oblečení. Ačkoliv převažovala tmavě modrá či světle modrá saka spolu s šedými a bílými kalhotami, bylo k vidění i občas i něco ojedinělého. Dánové(...)si oblékli k bílým kalhotám blůzy z červeného hedvábí(...)Finové(...) oblékli světle modré svetry s bílými košilemi a šedými kalhotami(...)“ Tyto informace mohly být tehdy pro čtenáře zajímavé, vzhledem k černobílým fotografiím a televizním záběrům.

Pozdrav Francouzů vidí nacistický tisk jasně – výprava zdravila olympijským pozdravem. „V orkán se proměnilo vítání silného francouzského týmu,

¹⁴¹ NESG. Das Fest der Welt hat begonnen: Ferierliche Eröffnung durch den Führer. *Schwedter Tageblatt*. 3.8.1936, roč. 43, č.179, s.1.

¹⁴² NESG. Der Aufmarch der Nationen. *Schwedter Tageblatt*. 3.8.1936, roč. 43, č.179, s.1.

když pod trikolorou procházel kolem Vůdcovy lóže a zdravil jej olympijským pozdravem.“¹⁴³

Schwedter Tageblatt také neopomíná ve sloupku na titulní straně zmínit o pokošení olympijských rekordů a vítězství Německa, na další straně se pod titulkem „Vůdce promluvil k světu“¹⁴⁴ ukrývá článek o zahájení a jediné větě, kterou Hitler na stadionu pronesl („Prohlašuji XI. olympijské hry za zahájené“). Zmiňuje třicet tisíc bílých holubic, které se vznesly k nebi na znamení míru a zapalování olympijského ohně.

Na konci druhé strany se ale také nachází fotografie pořízená poté, co olympijský výbor uctil památku padlých vojáků v Berlínské katedrále.¹⁴⁵ Na snímku jsou zachyceni hrabě Baillet-Latour a Theodor Lewald, procházející kolem „čestné stráže“, kterou tvořilo dvacet osm tisíc členů Hitlerovy mládeže (viz. 4.0 Zahájení olympiády).

Jiný německý deník Fehrbelliner Zeitung na titulní straně 3. 8. 1936 krátce uvedl zprávu o zahájení olympiády „Na stadionu započal boj – za přítomnosti Vůdce“.¹⁴⁶

Ve čtyřech krátkých odstavcích redaktor popisuje zahájení her, zvláště tmavším tiskem je ale druhý, nejkratší odstavec. V něm autor popisuje příchod Vůdce na stadion. „Pár minut po patnácté hodině vešel za nadšeného jásotu statisíců diváků na stadion Vůdce a zamířil do čestné lóže, nad kterou byla vyvěšena Vůdcova standarta a olympijská vlajka.“

Na titulní straně se také nachází fotografie zachycující tři německé oštěpařky. Tilly Fleischovou, která první den olympiády hodila 45 metrů a 18 centimetrů¹⁴⁷, vyhrála zlatou medaili a stala se držitelkou olympijského rekordu, dále pak Luise Krügerovou, která skončila za Fleischerovou a Lydii Eberhardtovou, která obsadila šesté místo. Dívky se fotily bok po boku, bez zvednutých pravic.

¹⁴³ NESG. Der Aufmarsch der Nationen. Schwedter Tageblatt. 3.8.1936, roč. 43, č.179, s.1.

¹⁴⁴ NESG. Der Führer sprint zur Welt. Schwedter Tageblatt 3.8.1936, roč. 43, č.179, s.2.

¹⁴⁵ Schwedter Tageblatt. 3.8.1936, roč. 43, č.179, s.2.

¹⁴⁶ NESG. Kampfbeginn im Stadion: In Anwesenheit des Führers. Fehrbelliner Zeitung. 3.8. 1936, roč. 47, č. 90, s.1.

¹⁴⁷ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 169. ISBN 9788072522125.

V oficiálním bulletinu MOV vydanému k XI. olympiádě se o vítězství Fleischové píše: „Na stupních vítězů tato mladá krásná dívka na chvíli strnula v nacistickém pozdravu a stadion propukl v nadšení. Všichni zaníceně zpívali německou hymnu.“¹⁴⁸

Na druhé straně *Fehrbelliner Zeitung* z 3. srpna je pak uveřejněn článek „Zahajovací schůze olympijské komise“¹⁴⁹ týkající se zahajovacího ceremoniálu, který proběhl za účasti členů MOV, německého organizačního výboru a dalších hostů v aule berlínské Friedrich-Wilhelm-Universität.

Noviny v něm citují Rudolfa Hesse, státního komisaře Dr.Lipperta, Reichsportführera von Tschammera und Ostena, státního sekretáře Dr.Lewalda a hraběte Baillet-Latoura, více se o zahájení olympiády nezmiňují.

¹⁴⁸ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 169. ISBN 9788072522125.

¹⁴⁹ NESG. Eröffnungssitzung des Olympischen Komitees. *Fehrbelliner Zeitung*. 3.8. 1936, roč. 47, č. 90, s.2.

5.0 „Černý zázrak“ Jesse Owens očima českého a německého tisku

Největší hvězdou olympiády byl bezesporu ještě před jejím začátkem černošský atlet Jesse Owens, pocházející ze Spojených států amerických.

Owens se narodil 12. září 1913 v americkém Oakville. V devíti letech se spolu s rodinou přestěhoval do Ohia, kde také později navštěvoval Ohio State University.¹⁵⁰ Owens na vlastní kůži zažil, co znamená segregace – černoši byli v Americe 30. let braní jako méněcenná vrstva obyvatel. Cedule s nápisem „Colored“ (barevní) visely nad veřejnými toaletami, čekárnami a některými divadly. Černoši směli sedět pouze v zadní části autobusů, Owens a další černoši z univerzitního sportovního týmu spolu bydleli na stejné, pro ně určené, ubytovně. Během cest za sportovními soutěžemi se zbytkem univerzitního týmu se mnohdy stalo, že nemohli používat stejné sprchy jako jejich spolužáci, nebo jíst ve stejných restauracích.¹⁵¹

Owens měl v Německu spoustu obdivovatelů a fanoušků nejenom mezi návštěvníky, ale také mezi samotnými sportovci, kteří se s ním velice rádi fotili. Kvůli fanynkám, které mu strkaly vzkazy a milostná psaníčka do pod okno pokoje, musel mít i v největším horku zavřené okno a k cestě na stadion musel využívat speciální tunel.¹⁵²

Owensův trenér Larry Snyder svého svěřence varoval před možnými negativními reakcemi, které se diváků z řad „vyvoleného“ árijského národa mohou objevit a radil mu, aby si jejich případné útoky nebral osobně a soustředil se jen na sport.¹⁵³

Němci ovšem zareagovali naprosto odlišně a byli černým atletem naprosto fascinováni.

Jedním z jeho obdivovatelů byl dokonce i jeho rival a zároveň jím poražený atlet v závodě na sto metrů, Němec Erich Borchmeyer. Ten na olympiádě soutěžil za

¹⁵⁰ , ¹⁵¹ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s. 132. ISBN 1848848684.

¹⁵² HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 138. ISBN 9788072522125.

¹⁵³ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 195. ISBN 9780719567742.

nacistické Německo, když ale Owense na stadionu potkal, ukázal mu fotografii, kterou s ním před lety pořídil. Požádal ho o podpis a řekl mu: „Pořád tu fotografii mám a schovám si ji. Jednou ji ukážu svým vnoučatům.“¹⁵⁴

Nedělní den 2. srpna byl deštivý a pod mrakem, ani to ale nezabránilo pokoření rovnou čtyř rekordů. „Podle očekávání padla dnes řada rekordů. Owens opakoval svůj americký výkon v běhu na 100 m časem 10.2 – což po uznání bylo by světovým rekordem – a utvořil určitě nový olympijský rekord. Ve vrhu koulí utvořil olympijský rekord Němec Wölke, vrhnul 16.20 (světový rekord je 17.40 a má jej Američan Torrence), v hodů oštěpem utvořila olympijský rekord Němka Fleischerová, hodivší 45.18,“ informovaly o prvním soutěžním dni pondělní ranní Lidové noviny ve článku „První den olympijských bojů: čtyři nové rekordy“.¹⁵⁵

Na prvních třech místech ve skoku do výšky obsadili američané Cornelius Cooper Johnson, Albritton a Delos Thurber, kteří všichni prolomili světové rekordy.

Zrovna v první den závodů se také využila technická novinka, která měla zjednodušit práci jak rozhodčím, tak ve výsledku i závodníkům. Při sprintu (který běžel i Bochmeyer) doběhli závodníci tak těsně za sebou, že o jejich pořadí musela rozhodnout cílová fotografie, která byla poprvé použita právě na olympiádě v Berlíně.¹⁵⁶

Lidové noviny si také všimly sympatií, které vzbuzuje Owens u diváků a které ještě podtrhly jeho výkon. „A za chvíli se diváci dověděli, že je překonán olympijský i oficiální světový rekord časem 10.2. Owens se stal už dnes miláčkem publika XI. Olympiady a bude patrně nejoslavovanějším atletem při všech svých příštích startech,“ píše Lidové noviny ve článku „Po dvou zlatých medailích získávají Němci a pro Ameriku dva černoši – Českoslovenští atleti bez úspěchu.“¹⁵⁷

¹⁵⁴ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 195. ISBN 9780719567742.

¹⁵⁵ yk. První den olympijských bojů: čtyři nové rekordy. *Lidové noviny*. 3.8. 1936, roč. 44, č. 385, s.7.

¹⁵⁶ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 169. ISBN 9788072522125.

¹⁵⁷ rf. Po dvou zlatých medailích získávají Němci a pro Ameriku dva černoši – Českoslovenští atleti bez úspěchu. *Lidové noviny*. 3.8. 1936, roč. 44, č. 385, s.7.

V něm si také všimají, že Borchmeyer, který se ve svém rozběhu klasifikoval, šel po úspěšném běhu pozdravit s Hitlerem, který mezitím dorazil na stadion.

„Právě v okamžiku, kdy se pětka, v níž Borchmeyer zvítězil, řadila na start, přišel do stadia hlučně zdraven říšský kancléř a ministerský předseda. Borchmeyer po svém vítězství šel pozdravit státní reprezentanty,“ píše. Právě za vybírání si, komu bude před zraky všech diváků gratulovat, se stal Hitler terčem kritiky a v některých případech i posměchu – to když se později vyhýbal právě Owensovi.

V pondělí nevycházel Venkov ani České slovo, zato Lidové noviny vycházely ve dvou vydáních – v ranním a poledním. Mohly si tedy rozložit zajímavé zprávy do dvou rubrik, popřípadě doplnit výsledky z toho samého dne.

V poledním vydání popisují například Lidové noviny čtenářům ve článku „V hledišti olympijského stadia“¹⁵⁸ atmosféru olympijského stadionu a německý pořádek: „Opravdu dokonale pracuje na stadiu rozhlas. Klidný hlas velmi zřetelně upozorňuje každou chvíli diváky: Pozor, pozor, program číslo... A nyní doplní poznámky v programu tak dokonale a výstižně, že divák, který je na hřišti poprvé, musí pochopit a porozumět,“ píše se v krátkém článku „V hledišti olympijského stadionu.“ Dopisovatel se ale diví jedné věci – i když jsou mezi diváky fanoušci z dalekých zemí, jako je Malta, Kolumbie nebo Filipíny, je vždy jejich povzbuzování slyšet, i když je mnohdy jejich sportovec mezi posledními.

„Když však hlasatel v neděli dopoledne oznámil mezi jiným, že Čechoslováci Douda a Hoplíček postupují do dalších bojů, nezatleskal v hledišti ani jediný člověk. A přece tu byla příležitost odměnit aspoň dočasný úspěch. Bud' tedy Čechoslováci se styděli a ostýchali – nebo zaspali?“ ptá se na konci článku autor.

Už první den závodů si někteří všimli zvláštního chování Hitlera – když vyhrál kdokoliv z Němců, nebo například finský běžec na dva kilometry Salminen, či Japonec Kohei Murakoso, Hitler je zval k sobě do lóže a srdečně jim blahopřál. Jakmile ale došlo k tomu, že zvítězil černošský atlet (první den jen díky sprinterovi Owensovi, ale i výškaři Johnsonovi, Albrittonovi či Thurbenovi bylo takových momentů hodně), nebo se k jeho vítězství schylovalo, se Hitler raději stáhl do útrob své lóže.

¹⁵⁸ rf. V hledišti olympijského stadia. *Lidové noviny*. 3.8.1936, roč. 44, č. 386, s.6.

Podle Baldura von Schiracha, který se pohyboval v Hitlerově blízkosti, kancléř řekl: „Američané by se za sebe měli stydět, když dopustí, aby jim medaile vyhrávali černoši. Já si s tímhle černochem rukou nepotřesu.“¹⁵⁹

Už první den sportovního klání bylo jasné, kdo bude největší hvězda. Druhý den, 3. srpna, se konal závod na 100 metrů, který Owens opět ovládl a svým výkonem hladce získal zlato.¹⁶⁰

České slovo Owensův úspěch popisuje ve článku „Na 100 m první Owens, druhý Metcalf“¹⁶¹ uveřejněném 4. srpna. „Finale na 100 metrů bylo zahájeno v 17.25 hod. za neobyčejného vzrušení celého hlediště. Před startem zavládlo na stadionu hrobové ticho,“ popisuje atmosféru článek.

Ačkoliv se německá propaganda snažila ukázat „nové“ Německo v co nejlepším světle, ne vždy se jí vše vedlo podle plánu (viz. Hitlerův způsob blahopřání, který neunikl všímavým zahraničním novinářům). Německé noviny tak o prvních dnech olympiády v souvislosti s vítězstvími Owense informovaly stroze a trvalo několik dní, než nacistický tisk začal Owensovi věnovat větší pozornost.

Například den poté, co získal zlatou medaili (poté, co v jednom z rozběhů vytvořil nový rekord 10.2 sekundy), se o něm na titulní straně zmínily Schwedter Tageblatt v krátké zprávě „Nejrychlejší muž světa“.¹⁶² Ke článku nepřipojily žádnou fotografii, celé titulní straně vévodila zpráva „Nový německý triumf – dvojitě vítězství ve vrhu kladivem za přítomnosti Vůdce“.¹⁶³

Owensova fotografie, která ho zachycuje v běžeckých šortkách a tílku na běžeckém oválu, se objevuje na druhé straně s jednoduchým popiskem „Jesse Owens“¹⁶⁴.

¹⁵⁹ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 176. ISBN 9788072522125.

¹⁶⁰ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 200. ISBN 9780719567742.

¹⁶¹ MJH. Na 100 m první Owens, druhý Metcalf. *České slovo*. 4.8. 1936, XXVI/I, č. 180, s. 3.

¹⁶² NESG. Der schnellste Mann der Welt. *Schwedte Tageblatt*. 4.8. 1936, roč. 43, č.180. s.1.

¹⁶³ NESG. Ein neuer deutscher Triumph: Doppelsieg im Hammerwerfen in Gegenwart des Führers. *Schwedte Tageblatt*. 4.8. 1936, roč. 43, č.180. s.1.

¹⁶⁴ *Schwedte Tageblatt*. 4.8. 1936, roč. 43, č.180. s.2.

O sprinterově triumfu se o poznání více rozepsaly *Deutsch-chinesische Nachrichten*, které označily Owense ve článku „První boje a vítězové XI. olympijských her“¹⁶⁵ jako první velké překvapení.

Zprávu o jeho úspěchu v rozběhu na 100 metrů „Rozběh na 100 metrů: Owens vytvořil s 10,2 sekundami nový světový rekord“¹⁶⁶ umístily na titulní stranu.

Ve zprávě také popisují, jak lidé propukli v jásot, když byl vyhlášen nový olympijský rekord (který nakonec nebyl kvůli silnému větru v zádech uznán): „Tisíce diváků zareagovaly na vyhlášení nového olympijského rekordu nadšeným aplausem.“¹⁶⁷

Noviny dokonce i ve zprávě „Rozběh na 100 metrů: Owens vytvořil s 10,2 sekundami nový světový rekord“ Owense citují – sprinter hovořil s novináři krátce poté, co doběhl do cíle. Američan si chválí rychlou trať, skvělé prostředí a nadšení diváků. Na závěr pak žádá novináře: „Prosím, řekněte všem, že jsme ze srdečného pohostinství zcela ohromeni.“¹⁶⁸

Owense například České slovo zmiňuje i na titulní straně 4. srpna a to ve velice zajímavém sloupku „Naše vlajka v Berlíně“¹⁶⁹, který napsal šéfredaktor K. Z. Klíma.

Klíma v rozsáhlém sloupečku poukazuje také na to, že rozhodnout se olympiády zúčastnit bylo správné a že mají českoslovenští atleti ještě šanci vyhrát. Taktéž zmiňuje vítězství Jesse Owense v běhu na sto metrů – a to právě v souvislosti s nacistickou politikou.

„Není vlastně triumf amerického černochoa Owense v sídle hnutí, které vyhlašuje každou nenordickou rasu za méněcennou, zdrcující pohromou pro rasistickou věrouku?(...)Naše vlajka vlaje v Berlíně čistá a poctivá. Nic se za ní neskrývá a nic nepředstírá. Myšlenka demokracie, kterou náš stát vznikl a kterou žije, nezadali jsme svou účastí na jedenácté světové olympiádě v Berlíně ani v nejmenším,“ zakončuje sloupek Klíma.¹⁷⁰

¹⁶⁵ NESG. Erste Kämpfe und Siege bei den XI. Olympischen Spielen. *Deutsch-chinesische Nachrichten*. 4.8. 1936, roč. 7, č. 1791, s.1.

¹⁶⁶,¹⁶⁷,¹⁶⁸ NESG. Vorläufe zum 100m Lauf: Owens stellt einen neuen Weltrekord mit 10,2 Sek. auf. *Deutsch-chinesische Nachrichten*. 4.8. 1936, roč. 7, č. 1791, s.1.

¹⁶⁹,¹⁷⁰ KLÍMA, K.Z. Naše vlajka v Berlíně. *České slovo*. 4.8.1936, XXVII, č. 180, s.1.

Lidové noviny se nebály Owense vychválit a v poledním vydání novin 3. srpna popsaly ve sloupku „Co jsme viděli v jednotlivých závodech?“¹⁷¹ atleta takto: „Na 100 m je Owens nejvážnějším favoritem. Jeho styl sprintera je dokonalý, v jeho běhu není vůbec rušivých pohybů, ale zato ideální pružnost svalstva a hebkost kostry.“

V úterý 4. srpna závodil Jesse Owens ve skoku dalekém. Dva ze tří skoků se mu nepovedly - přešlápl. V tu chvíli se ale jako jeho pradoxní „zachránce“ objevil jeho rival, německý atlet Carl Long. Ten mu poradil, aby si před místem odrazu udělal několik centimetrů velkou rezervu a soustředil se pouze na doskok.¹⁷²

Fotografie, která zachycuje blond'atého Longa, sportovce s árijskými rysy, v rozhovoru s Owesem, obletěla svět. Owens posléze závod vyhrál.

„Objal mě a řekl mi: 'Donutil jsi mě vydat ze sebe to nejlepší.' Pro mě to byl ten největší kompliment,“ řekl později k celé události Long.¹⁷³

Owensův výkon, skok do dálky dlouhý 806 centimetrů, byl pokořen až na olympiádě v Římě v roce 1960.¹⁷⁴ V ten den měl ale Owens před sebou ještě rozběh – a to na 200 metrů. Owens ovšem své fanoušky a diváky na stadionu nezklamal a znovu pokořil olympijský rekord (který mu byl tentokrát uznán) výkonem 21,1 sekundy.¹⁷⁵ Stejně se dařilo i jeho krajaně Helen Stephenové, která v běhu na 100 metrů překonala olympijský a světový rekord a získala tak ten den pro Američany třetí zlato.¹⁷⁶

„My Němci jsme vyhráli jednu zlatou medaili, Američané získali tři, dvě z nich díky černochům. To je skandál. Bílá rasa by se za sebe měla stydět,“ poznamenal si o 4. srpnu do svého deníku Joseph Goebbels.¹⁷⁷

¹⁷¹ NESG. Co jsme viděli v jednotlivých závodech? *Lidové noviny*. 3.8. 1936, roč. 44, č. 386, s.6.

¹⁷² WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 217. ISBN 9780719567742.

¹⁷³ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 220. ISBN 9780719567742.

¹⁷⁴ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 183. ISBN 9788072522125.

¹⁷⁵ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 180. ISBN 9788072522125.

¹⁷⁶ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 181. ISBN 9788072522125.

¹⁷⁷ WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. London: John Murray, 2007, s. 221. ISBN 9780719567742.

Lidové noviny věnovaly 5. srpna v ranním výtisku největší prostor americkým atletům. V rubrice „Olympiada“ čtenáři mohli nalézt sloupek „Galerie vítězů“, ve kterém se ocitli Američané John Woodruff, Glenn Hardin a Helen Stephensová.

„Finale v běhu na 100 m vyhrála, aniž byla ostatními ohrožena Američanka Stephensenová, která v rozběhách překonala světový rekord této třídy. 18letá studentka university Saint Louis je dcerou farmářovou,¹⁷⁸ píší noviny a přidávají informaci o tom, že její velkou vášní je již od dětství basketbal.

Během olympiády a také po ní veřejnost řešila, zda je Stephensová žena, nebo muž. A to nejenom kvůli jejím fenomenálním výkonům, ale také vzezření.

Například České slovo Stephensovou 8. srpna popsalo v rubrice „Paběrky z olympiády“¹⁷⁹ vskutku nelichotivě: „Nejméně hezké jsou lehké atletky, zvláště sprinterky. Stephensová má hluboký bas, mužské vzezření, sílu jako chlap, postavu 180 cm, ale ondulaci a nabarvené rty. Jedině v tomto projevuje ženské vlastnosti.“

Lidové noviny ještě 5. srpna o Owensovi píší ve článku „Owens překonává světový rekord ve skoku dalekém“.¹⁸⁰ V něm čtenářům přibližují velké napětí, které před závěrečným skokem panovalo a také jásot diváků, který se stadionem rozlehl, přestože Owens porazil domácího Longa: „Stadion vybuchl nadšeným výkřikem. Po prvé byla překonána v Evropě osmimetrová hranice. Jásot hlediště neměl konce a Owens, předmět ovací, přijímal nejsrdečnější blahopřání svých krajanů i soupeřů.“

Venkov 5. srpna v rubrice XI. Olympiada přináší pouze informace o umístění sportovců v rámci disciplín, o Owensovi se tak zmiňuje pouze ve výsledkové tabulce.

Na titulní straně Českého slova noviny zmiňují ve sloupečku „Aby vám nic neušlo z olympiády“¹⁸¹ zajímavý fakt – obecnstvo bylo vesměs zvyklé povzbuzovat sportovce potleskem či pokřikem, Američané ovšem volili zcela jiný způsob – pískot. „Když Američané vyhrávali, bylo slyšet z tribun obecnstva vytrvale pískot. Ukázalo se však, že to nebyly projevy nelibosti, nýbrž že tím krajané projevovali své nadšení,“ píše se ve sloupku.

Na rozdíl od Venkova a Lidových novin umístí noviny fotografii Owense na třetí stranu novin spolu s výsledky jednotlivých disciplín. Fotografie doplnily textem:

¹⁷⁸ NESG. Galerie vítězů. *Lidové noviny*. 5.8.1936, roč. 44, č. 389, s. 5.

¹⁷⁹ F.G. Paběrky z olympiády. *České slovo*. 8.8. 1936, XXVII, č. 184, s. 12.

¹⁸⁰ NESG. Owens překonává světový rekord ve skoku dalekém. *Lidové noviny*. 5.8.1936, roč. 44, č. 389, s. 5..

¹⁸¹ KZK. Aby vám nic neušlo z olympiády. *České slovo*. 5.8.1936, XXVII, č. 181, s.1.

„Černý vítěz Jesse Owens, americký student z university v Ohio, potvrdil schopnosti černé rasy pro sprinty a zvítězil s převahou v běhu na 100 m.“¹⁸² Poté následuje informace o skoku do dálky.

Zmínka o Owensově pleti rozhodně nebyla v tehdejších novinách ojedinělá – podobným způsobem o Američanovi psaly i polední Lidové noviny 5. srpna. Ty ve článku „Po třetím dnu bojů“¹⁸³ otevřeně psaly o úspěchu, který Amerika na olympiádě má, právě díky černým sportovcům. O Owensovi píše: „Po finském králi běžců Nurmim přichází skutečný zázrak a ideální zjev světové atletiky černoch Jesse Owens. Tento mladý inteligentní americký vysokoškolák se představil Evropě při největším sportovním svátku v Berlíně.“¹⁸⁴

Podle novin již nikdo nepochybuje o tom, že vyhraje i závod na 200 metrů následující den. Jak ale na konci článku autor píše, barva pleti je pro publikum (alespoň podle míry nadšení při vítězství Owense a dalších) vedlejší: „A co takoví Albritonové, Metcalfové, Edwardsové, Woodroffové a celý ten hlouček černošských zástupců? Získali si uznání všech přítomných v hledišti za své nadliské úsilí, jež je zakořeněno v hlubokém idealismu atletického sportu.“¹⁸⁵

Největší místo na titulní straně *Fehrbelliner Zeitung* 5. srpna zaujal článek „Den žen“¹⁸⁶. 4. srpna totiž ženy soutěžily například v hodů diskem, v běhu na 100 metrů, nebo šermu. Ve druhém odstavci se ale už noviny věnují souboji Owens-Long: „Nic v úterý diváky nevzrušilo a neokouzilo jako souboj mezi německým dálkařem Luz Longem a americkým světovým rekordmanem Jesse Owensem o olympijské zlato.“¹⁸⁷ Dále noviny popisují napínavý souboj a píše, že i přes Longovu prohru nebude jeho skvělý výkon zapomenut. Je možné, že kdyby Owens nezávodil s domácím Longem, německé noviny by věnovaly Američanovi ještě méně prostoru.

Owensovi se také věnuje krátký článek umístěný na konci titulní strany „Jesse Owens skočil světový rekord“¹⁸⁸.

¹⁸² *České slovo*. 5.8.1936, XXVI/1, č. 181, s.3.

¹⁸³ hzr. Po třetím dnu bojů. *Lidové noviny*. 5.8. 1936, roč. 44, č. 390, s. 6.

¹⁸⁴ hzr. Po třetím dnu bojů. *Lidové noviny*. 5.8. 1936, roč. 44, č. 390, s. 6.

¹⁸⁵ hzr. Po třetím dnu bojů. *Lidové noviny*. 5.8. 1936, roč. 44, č. 390, s. 6.

¹⁸⁶ NESG. Tag der Frauen. *Fehrbelliner Zeitung*. 5.8. 1936, roč. 47, č. 91, s.1.

¹⁸⁷ NESG. Tag der Frauen. *Fehrbelliner Zeitung*. 5.8. 1936, roč. 47, č. 91, s.1.

¹⁸⁸ NESG. Jesse Owens springt Weltrekord. *Fehrbelliner Zeitung*. 5.8. 1936, roč. 47, č. 91, s.1.

V něm se podrobně píše o jeho jednotlivých skocích, autor ovšem vůbec nezmiňuje atmosféru na stadionu – povzbuzování publika a nadšení po jeho vítězném skoku, jako například informovaly Lidové noviny.

Schwedter Tageblatt uveřejnily 5. srpna na titulní straně rozsáhlý článek o německých úspěších pod titulkem „Nová olympijská vítězství pro Německo“¹⁸⁹. Na stránce je také zveřejněna jediná fotografie – a to Hitlera sledujícího sportovní klání s popiskem „Boje před očima Vůdce“.¹⁹⁰

Článek „Nová olympijská vítězství pro Německo“ pojednává opět o dni, ve kterém „vládly“ ženy a také popisuje úspěch dikařky Gisely Mauermeyers, která získala zlato. O Owensovi je pouze krátká zmínka v prvním odstavci: „Jesse Owens ‘americký černý zázrak’ pokořil dva olympijské rekordy a to v běhu na 200 m a skoku do dálky(...)“.¹⁹¹

O něco větší prostor se mu dostává na druhé straně, která je vyčleněná pro olympiádu. Noviny ho zmiňují ve dvou krátkých zprávách „Jesse Owens zaběhl olympijský rekord“¹⁹² a „Jesse Owens skočil světový rekord“.¹⁹³

Zajímavé je, že zpráva o jeho skoku, kdy se utkal s Němcem Longen, je slovo od slova stejná jako ta, kterou otiskl Fehrbelliner Zeitung. Porážka árijského sportovce byla pro nacisty nepříjemnou skutečností a ministerstvo propagandy očividně nechtělo, aby se Owens v tisku příliš chválil, nebo aby naopak nedošlo k jeho urážce – čehož by samozřejmě využil zahraniční tisk.

Vybrané české noviny se snažily publikovat zprávy vlastní, přímo od svých zpravodajů. Už 5. srpna se v českých novinách objevovaly profily vítězných Američanů, Owensovy fotografie a na jeho adresu se snášela slova chvály. Vždyť jeho výkony – třetí zlatá medaile, pokoření olympijského a světového rekordu během čtyř dnů, byla tehdy senzace. Německou cenzurou by ovšem zprávy, které zveřejňovaly české noviny, těžko prošly.

¹⁸⁹ NESG. Neue olympische Ehren für Deutschland. *Schwedter Tageblatt*.5.8.1936, roč. 43, č.181, s.1.

¹⁹⁰ *Schwedter Tageblatt*.5.8.1936, roč. 43, č.181, s.1.

¹⁹¹ NESG. Neue olympische Ehren für Deutschland. *Schwedter Tageblatt*.5.8.1936, roč. 43, č.181, s.1.

¹⁹² NESG. Jesse Owens lief olympischen Rekord. *Schwedter Tageblatt*.5.8.1936, roč. 43, č.181, s.2.

¹⁹³ NESG. Jesse Owens sprint Weltrekord. *Schwedter Tageblatt*.5.8.1936, roč. 43, č.181, s.2.

Nacisté nechtěli, aby byla olympiáda spojovaná s černým sportovcem a do poslední chvíle se prostřednictvím tisku snažili jeho úspěchy zatlačit do pozadí.

Další příležitost zazářit ale dostal Owens v neděli 9. srpna ve štafetě na 4x100 metrů. Sestava štafety se změnila pouze den před závodem – místo sprinterů Stollera, Glickmana, Drapera a Wykoffa se trenér Cromwell rozhodl pro Owense, Metcalfa, Drapera a Wykoffa. Měl totiž dojem, že si Němci nechávají nejlepší atlety na závěr, tedy na štafetu a chtějí je překvapit.¹⁹⁴

Ačkoliv tato sestava byla ve své podstatě silnější (i kvůli Owensovi), základem každé úspěšné štafety je předání kolíku. Jen předávku si atleti nacvičovali několik dní dopředu – upuštění kolíku nebo jeho špatné předání může znamenat pro tým vyloučení.

To se například stalo v ten samý den, kdy běželi muži, v ženské štafetě na 4x100 metrů. Kvůli špatné předávce skončily hlavní favoritky německé sprinterky bez umístění. Američané měli na nacvičení předávky jen pár hodin.

I přes nejistotu, se kterou Owens a Metcalf předávali kolík, americká štafeta zvítězila. Dokonce se jí podařilo překonat nejenom olympijský, ale i světový rekord s časem 39,8 sekundy. Druzí skončili Italové, třetí Němci. Pro Owense to byla čtvrtá zlatá medaile.¹⁹⁵

10. srpna psaly už ranní Lidové noviny o úspěchu vítězství americké štafety, který ale podle novin nebylo vůbec překvapivý.

„Podle výsledků z rozběhu se čekalo na vítězství Američanů i ve finale, a šlo spíše jen o to, jakým časem vyhrají. Owens hned od startu získal velký náskok, takže nebylo o vítězství pochyby, a nakonec družstvo dosáhlo úžasného rekordu 39.8 vt.,“ píše se ve článku „Světový rekord na 4x100 m“¹⁹⁶ v rubrice Olympiáda.

V poledním vydání je pak celá jedna strana věnovaná zakončení lehkootletické části olympiády. V ní je zveřejněna velká fotografie Owense s popiskem „Černý fenomén Owens, nejrychlejší muž světa“.¹⁹⁷

¹⁹⁴ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 199. ISBN 9788072522125.

¹⁹⁵ HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, s. 207. ISBN 9788072522125.

¹⁹⁶ NESG. Světový rekord na 4x100 m. Lidové noviny. 10.8. 1936, roč. 44, č. 398, s.7.

¹⁹⁷ Lidové noviny. 10.8. 1936, roč. 44, č. 399, s. 6.

Hned v prvním odstavci článku „Nádherné ukončení lehkootletické části Olympiády“¹⁹⁸ také zmíněna americká štafeta a také rozhodnutí trenéra o výměně sprinterů, což noviny chválí: „Velmi šťastnou myšlenku měl americký chief trenér Robertson, že tentokrát postavil kombinovanou štafetu černochů a bělochů a do ní zařadil Drappera, který byl přivezen jen pro tento závod.“

České slovo věnovalo štafetě stejnou pozornost, jako Lidové noviny – psalo o ní v krátkém článku „Američané vyrovnali světový rekord“¹⁹⁹ a taktéž jí popsalo jako téměř jistě vyhranou, už díky účasti Owense.

Venkov se k zakončení lehkootletické části olympiády vrátil 11. srpna. O Owensovi a štafetě krátce píše ve sloupku „Den sensací v Berlíně.“²⁰⁰ uveřejněném v rubrice XI. olympiada: „Zatím završila Amerika na hlavním stadionu sérii svých triumfů novým neuvěřitelným rekordem ve sprinterské štafetě: 39.9 vt.“

Pondělní Fehrbelliner Zeitung o štafetě nepřináší žádnou zprávu, hlavní strana se věnuje v obsáhlém článku „Japonsko vyhrálo maraton“²⁰¹ úspěchu japonského maratonského běžce, přináší zprávu i o tom, že Norové získali první zlatou medaili. Schwedter Tageblatt o štafetě informuje pár větami ve sloupku „Den štafet a maratónského běhu“²⁰². V novinách se neobjevila ani jedna Owensova fotografie, ani krátký článek o jeho úspěších. Owens odjel z Berlína ještě ten den, kdy vyhrál své poslední, čtvrté zlato. Svým výkonem se stal nejúspěšnějším sportovcem XI. olympiády a také jejím hlavním symbolem.

¹⁹⁸ hzr. Nádherné ukončení lehkootletické části Olympiády. *Lidové noviny*. 10.8. 1936, roč. 44, č. 399, s.6.

¹⁹⁹ NESG. Američané vyrovnali světový rekord. *České slovo*. 9.8.1936, XXVIII, č. 185, s.12.

²⁰⁰ NESG. Den sensací v Berlíně. *Venkov*. 11.5.1936, XXXI, č.186, s.10.

²⁰¹ NESG. Japan gewint Marathonlauf.. *Fehrbelliner Zeitung*. 10.8. 1936, roč. 47, č. 93, s.s1.

²⁰² NESG. Tag der Staffeln und des Marathonlaufes. *Schwedter Tageblatt*. 10.8. 1936, roč. 43, č.185, s.5.

6.0 Kritika v českém tisku

I když do Berlína odjely všechny výpravy, negativní reakce v tisku neutichly. Klímův sloupek „Naše vlajka v Berlíně“²⁰³ zveřejněný 4. srpna, nebyl první „výtkou“ českých novinářů nacistické olympiádě.

Den poté (5. srpna) vydalo České slovo článek napsaný J.R. Tunisem, který se příznačně jmenoval „Proč pěstují diktatury sport“ s podtitulkem „Jde jen o získání mládeže – Kdo je unaven, nekritisuje“.²⁰⁴

Třetí říše opírala svou moc nejenom o umění propagandy a silnou armádu, ale také o aktivní mládež, která měla být pilířem nové německé říše. Hitlerjugend bylo sdružení pro chlapce od čtrnácti let, pro dívky pak nacisté založili spolek Bundesmädchen. Vždyť sílu mládežnického hnutí demonstroval Hitler i při samotném zahajování olympiády – kdy se před Berlínskou katedrálou shromáždilo na několik tisíc mladých lidí, kteří disciplinovaně a vzpřímeně stáli seřazeni v jednom šiku. Prostřednictvím propagandy se ale mnohdy zdálo, že větší důraz než na vzdělání kladli nacisté na fyzickou zdatnost a sílu.

Tunis ve svém článku zpochybňoval roli sportu v diktatuře a poukazoval na to, že je pro diktátora životně důležité získat a ovládnout mládež. „Nemáte kdy hubovat, agitovat, nebo účastnit se hnutí proti vládě, když jste unaveni pochodováním, nebo cvičením pod širým nebem.“²⁰⁵

Sám viděl olympiádu pořádanou nacisty jako divadlo, které má pouze připravit mladé lidi na válku. „Mezinárodní sportovních událostí je využito ke stranické a rasové propagandě. Každé sportovní vítězství je dosažitelné pouze pro politicky a rasově vyvolené. Her je užíváno jako přípravy mladých mužů i žen k válce. Mohl by sport býti hůře poníženo?“²⁰⁶ ptá se na konci svého článku Tunis.

Právě ve vydání Schwedter Tageblatt ze 4. srpna se na druhé straně (na které se nachází i Owensova fotka) objevuje zpráva „Mussolini zdraví Hitlerjugend“²⁰⁷ o zářijovém výletu pět stovek členů Hitlerjugend do Itálie na přímé pozvání Duceho. Být

²⁰³ KLÍMA, K.Z. Naše vlajka v Berlíně. *České slovo*. 4.8.1936, XXVI/1, č. 180, s.1.

^{204,205,206} TUNIS, J.R. Proč pěstují diktatury sport:Kdo je unaven, nekritisuje. *České slovo*. 5.8.1936, XXVI/1, č. 181, s.6s

²⁰⁷ NESG. Gruss Mussolinis an der Hitler-Jugend. *Schwedter Tageblatt*. 4.8.1936, roč. 43, č. 180, s.2.

v Hitlerjugend muselo být tedy pro chlapce nejenom příslibem dobrodružství, ale také to znamenalo spoustu výhod. Vždyť jen výlet do Itálie si tehdy nemohl dovolit každý.

Už samotné umístění zprávy (hned na druhé straně, v těsné blízkosti informací o průběhu olympiády) pak jen naznačuje, jakou míru důležitosti propaganda zprávě přidělila.

Vlnu nevole ale v Československu vzbudil incident, který se nestal pouze jednou, ale rovnou dvakrát. Němečtí pořadatelé totiž dvakrát zkrátili československou hymnu.

V neděli 8. srpna získali Čechoslováci dvě zlaté medaile – a to v kanoistice. Vybojovaly je dvojice Mottl-Škrdlant a Syrovátko-Brzák. O den později přinesly odpolední Lidové noviny zprávu o jejich úspěchu a také informaci o tom, že se bude československá hymna hrát na hlavním stadionu: „Druhá zlatá medaile Československa.“²⁰⁸

Došlo ovšem k něčemu, co nikdo nečekal – němečtí pořadatelé hymnu dvakrát zkrátili a to jako jedinému ze soutěžících států. Do případu, jak informují Lidové noviny ze dne 10. srpna, se vložil i československý legační tajemník dr. Nový. Noviny vyjádřily podezření, že Němci hymnu nezkrátili kvůli časové tísní – Československo a Německo mělo v roce 1936 velice napjaté vztahy.

„Protože se však doposud dosud vždy hrály na příklad obě části hymny italské a německé i když se opakovala několikrát za jediné odpoledne, zůstává Československo jediným státem, jehož hymna nebyla hrána v oficiálním znění,“ píše noviny na titulní straně ve článku „Berlín nezná čs.hymnu?“²⁰⁹.

Dále se chybou zabývají v rubrice Olympiada 1936 ve článku „Československá vlajka na stěžni vítězů“²¹⁰, ve kterém zpravodaj přímo popisuje nadšení a následné rozčarování.

„Sto tisíc lidí stojí, z toho aspoň 80.000 má vztyčeny pravice na počest Československa. Kapka Čechoslováků v temném moři hlediště se dá do zpěvu a zpívá tak radostně, že ač je Čechoslováků v hledišti málo, nese se nápěv stadionem zcela jasně. Hudba dohrává poslední tóny Kde domov můj a Čechoslováci už začínají Nad

²⁰⁸ yk. Druhá zlatá medaile Československa. *Lidové noviny*. 9.8.1936, roč. 44, č. 397, s.5.

²⁰⁹ yk. Berlín nezná čs.hymnu?. *Lidové noviny*. 10.8.1936, roč. 44, č.398, s.1.

²¹⁰ rf. Československá vlajka na stěžni vítězů. *Lidové noviny*. 10.8.1936, roč.44,č.398, s.7.

Tatrou sa blýská. Hudba pojednou ustává a už mluví do hlediště hlasatel o marathonském běhu,“ popisují nepříjemnou situaci Lidové noviny.

Podle autora byli fanoušci a sportovci zklamaní a doufali, že se jednalo o ojedinělý omyl – při předávání medailí za 1 km kanoí, kde vyhrál Syrovátko a Vrzálek, se situace opakovala. „Nebylo dosud možno zjistit příčinu, proč se Nad Tatrou sa blýská nehrálo“.

Znovu se k nepříjemné události vrací v v krátkém sloupku „Čs. hymna na berlínském stadiu dvakrát neúplná“²¹¹ v poledním vydání:

„Dnes se však hrály všechny hymny vítězů celé, ale opakovalo se pak zkrácení hymny československé na konci nedělního odpoledne i po druhé. To se Čechoslováků dotklo tím více, že shodou okolností hrála se po druhé naše zkrácená hymna právě ve chvíli, kdy do stadia vbíhá Čechoslovák Takacs – marathonský reprezentant Československa.“

České slovo v úterý 11. srpna zveřejňuje fotografii československé vlajky na stožáru vítězů v rubrice „Ranní sport“²¹². O zkrácené hymně se nezmiňuje.

Venkov 11. srpna uveřejňuje vysvětlení německých organizátorů „Vyvětlení z Berlína“²¹³, kteří nakonec zkrácení hymny vysvětlili nedostatkem času. „Na stížnosti naší veřejnosti, že v neděli při vztyčení naší státní vlajky na berlínském stadionu byla zahrána jen první část naší státní hymny, se nám sděluje, že olympijský výbor celý případ vysvětlil tím, že už předem bylo rozhodnuto, aby u států, majících dlouhou státní hymnu, byla hraná jen její část, aby se ušetřil čas.“

Jak ale zmiňovaly Lidové noviny – Československo bylo prvním národem na olympiádě, kterému pořadatelé zkrátily hymnu. Napjaté vztahy byly patrné i během soutěže Sokolů – Němci svým hodnocením nechtěli Čechoslovákům dát nic zadarmo. To si uvědomoval i Alois Hudec, který se pro Čechoslováky stal během olympiády hrdinou – během cviků na kruzích jednotlivé prvky držel až o několik vteřin déle, než musel. Bylo mu jasné, že aby obhájil zlatou medaili z mistrovství světa v Paříži i na olympiádě, bude muset s vypětím všech fyzických i psychických sil podat takový výkon, který by nemohl být nijak zpochybnitelný.

²¹¹ yk. Čs.hymna na berlínském stadiu dvakrát neúplná. *Lidové noviny*. 10.8.1936, roč.44, č.399, s.3.

²¹² *České slovo*. 11.8. 1936, XXVI/I, č. 186, s.10.

²¹³ NESG. Vysvětlení z Berlína. *Venkov*. 11.8.1936, XXXI, č. 186, s.5.

Atmosféru během soutěže popsal na titulní straně ve článku „Hudec nám získává třetí zlatou medaili“²¹⁴ z 12. srpna i *České slovo*, které současně informovalo i o vítězství Hudece: „Soudcové zase pracují proti nám tak stranicky, že když je vyhlášována známka Povejšilovi (7,9), ozývá se pískání a volání „Fuj“ ze všech koutů stadionu.“

Dále pak píše ve článku „Desátý den olympijských bojů“²¹⁵ o úspěchu gymnasty: „Sokolové se bili s obvyklou u nich vervou za velmi nepříznivých okolností, neboť byli oslabeni zraněním dvou borců a nad to ještě se netěšili zvláštní přízni soudcovského sboru(...)Svým ohromným výkonem (Hudec) strhl diváky, kteří s údivem přihlíželi jeho akrobaciím a odměnili ho zaslouženými bouřemi pochvaly.“

Hudec tak podal neuvěřitelný výkon, který byla „nucena“ zařadit do svého filmu *Olympie*, který měl oslavovat germánskou rasu, i Leni Riefenstahlová.

²¹⁴ pgs. Hudec nám získává třetí zlatou medaili. *České slovo*. XXXVI/1, č.187, s.1.

²¹⁵ MJH. Desátý den olympijských bojů. *České slovo*. XXXVI/1, č.187, s.5.

7.0 Karikatura v tisku

Postoj Hitlera k černošským atletům neunikl světovým médiím, ale ani těm českým. Hitlerův negativní přístup k černošským vítězům byl také zvětšen i v české karikatuře v sobotním Českém slově, která vyšla 8. srpna²¹⁶. Ve dvou okénkách je zachycena reakce Hitlera při fotografování se s bílým a černým atletem. Na prvním obrázku drží atleta kolem ramen, na druhém, kde již stojí černý atlet s „USA“ na trikotu, Hitler utíká.

Z paradoxu celé situace, kdy na nacistickém stadionu vítězí a boří rekordy černí atleti, těží i karikatura v Lidových novinách. Ty 10. srpna ve své rubrice Olympiada 1936 zveřejnily karikaturu²¹⁷, „Profesor Blabuschka, šéf německé rasistické výchovy, pozoruje Olympiadu“, kterou nakresil O. Sekora.

Hlavu má podepřenou jednou rukou a je pod ním napsáno „černoch Johnson vyhrál ve skoku vysokém“, další je naprosto stejný obrázek, jen je Blabuschkova tvář o něco rudější (v tisku tedy tmavší) a pod ním text „černoch Owens vyhrál běh na 100 metrů“, opět je profesorova tvář o něco tmavší. Na té poslední, šesté, je již jeho tvář zcela černá, oči má vytřeštěné hrůzou a pod ním je uveden zatím poslední z výčtu úspěchů černošských atletů „černoch Owens dobývá třetí zlaté medaile v běhu na 200 metrů“.

V německém tisku se karikatura objevovala sporadicky, Lidové noviny ale čtenářům dávají 17. srpna ještě možnost prohlédnout si vybrané karikatury, které byly uveřejněny v německých novinách Olympia Zeitung. Karikatury jsou uvedeny titulkem „Olympijské karikatury a vtipy“²¹⁸ a krátkým odstavcem: „Je tu dost těžko nalézt dobré vtipy – v prostředí podniku připraveného s důkladností vylučující improvizaci a organisovaného až přeorganisovanosti. K nejlepším patří kresby Wepovy v Olympia Zeitung a z těch na ukázkou reprodukuje charakteristické,“ píše autor.

²¹⁶ *České slovo*. 8.8. 1936, XXVI/I, č.184, s.6.

²¹⁷ SEKORA, O. Profesor Blabuschka, šef německé rasistické výchovy, pozoruje Olympiadu. *Lidové noviny*. 10.8.1936, roč.44, č.398, s.s 7.

²¹⁸ ALLAINE. Olympijské karikatury a vtipy. *Lidové noviny*. 17.8. 1936, roč. 44, č.410, s.3.

Ten také vybral pět karikatur, z nichž jedna se opět týkala Owense - černošský atlet stojí s pokrčenými rameny u rozhodčího, který mu říká: „Mister Owens 10.2 vt, je přece nedovolená rychlost!“ Načež mu atlet odpovídá: „Promiňte, ale selhaly mi brzdy“. Na další je zachycen „lovec autogramů“, který přihlíží tréninku amerických atletů. Pod obrázkem je napsáno: „Tak, a který je vlastně Owens, když těch černošů tu běhá...“

Není těžké si domyslet, že karikatury, které se objevovaly v českém tisku, by v tom německém neuspěly (a autora by zřejmě čekal doživotní zákaz publikování, ne-li rovnou vězení).

8.0 Zakončení olympiády

Zakončení XI. olympijských her proběhlo v devět hodin večer 16. srpna na olympijském stadionu za přítomnosti výprav a desítek tisíc diváků. Stadionem zazněla Olympijská fanfára a nad stadionem vytvořily ohromné reflektory oblouk světla. Na závěr slavnosti pronesl řeč hrabě Baillet-Latour. V té přítomným připomenul, že další olympijské hry se budou v roce 1940 konat v Tokyu.²¹⁹

Po slavnostním odnesení vlajek zazněla německá hymna Deutschland über alles a po ní Horst Wessel Lied.

Někteří členové výpravy Sokolů jeli do Prahy již v sobotu 15. srpna, den před oficiálním zakončením. Venkov v úterním čísle otiskl fotografii sokolských družstev, která jsou na ulici zdravena zástupy lidí a která doplňuje článek „Sokolstvo nenáleží stranám, ale národu“.²²⁰

Noviny v něm připomínají ne příliš přátelské vztahy s pořádajícími Němci: „Za uvítání poděkoval veškerému Sokolstvu i celé veřejnosti vůdce výpravy dr. Mir. Klinger, náčelník ČOS. Připomněl, že v Berlíně měla být ubita tělocvičná velmoc sokolská a slovanská vůbec.“ Klinger také připomněl výkon Hudce, kterým stejně jako zbytek výpravy dokázal „pocitivou přípravu, svědomitost a houževnatost“.

Dále noviny popisují atmosféru na stadionu během slavnostního zakončení ve článku „XI. olympijské hry slavnostně ukončeny“²²¹.

„Za tklivého chorálu na rozloučenou klesá zvolna olympijská vlajka s pěti kruhy, ozářená reflektory... Stadionem zaznívá čestná salva, diváci povstávají z míst a zdraví vlajku vztyčením pravice. Je to nezapomenutelný obraz,“ píše se v článku. Na závěr popisují minutu ticha, během které zní olympijský zvon, jehož srdce bilo tolikrát, kolik se účastnilo národů.

Lidové noviny se zakončení her věnovaly nejvíce. V pondělí 17. srpna v ranním vydání v rubrice Olympiada 1936 bilancovaly plusy a mínusy sportovního klání. Po technické a organizační stránce nebylo možné podle novin Německu nic vytknout – některým sportovcům se dokonce dostalo lepšího zázemí, než jaké mají doma:

²¹⁹ RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. Barnsley: Pen, 2012, s.207. ISBN 1848848684.

²²⁰ NESG. Sokolstvo nenáleží stranám, ale národu. *Venkov*. 18.8.1936,XXXI, č.191, s. 5.

²²¹ NESG. XI. olympijské hry slavnostně ukončeny. *Venkov*. 18.8.1936,XXXI, č.191, s. 10.

„Německo připravilo zde v Berlíně domov atletům, o jakém se 90 procentům z nich doma ani nezdá – neboť je také jedním z nejkrásnějších momentů Olympiád, že na ně přijíždějí chlapani přímo od kovářin nebo od kancelářských stolů(...)“²²²

Noviny se ale zároveň ptají, zda olympiáda opravdu splnila svůj účel – a to zda se jí podařilo sblížit sportovce: „Němci pochopili až příliš dobře úžasnou propagační hodnotu nejen pro německý sport, ale pro celou říši a režim,“ píše. Podle nich se Němci snažili až příliš představit „nové“ Německo a to právě na úkor přátelského sblížení: „A to ovšem také v tomto největším sportovním turnaji bylo až příliš patrné a zřejmé(...)“.

Dále ve sloupku „Poslední den Olympiady“²²³ popisuje berlínský zpravodaj průběh slavnostního dne. Zmiňuje i kancléře, který se na stadion dostavil i s významnými oficiálními osobnostmi, které na stadion dovezlo „52 černých, nádherných vládních mercedesek“. Na stadion se také dostalo více lidí, než obvykle – podle autora jich tam bylo přes sto čtyřicet tisíc: „Byly to úžasné, černé, velkolepé a dmoucí se řady a při jejich bouřlivém pokřiku chvěl se vzduch i betonové zdi.“

České slovo o zakončení olympiády psalo v úterý, 18. srpna ve článku „Na prahu dalších sportovních událostí“.²²⁴ V něm krátce vylíčil zakončení her: „Poslední zprávy z Berlína popisují dohasínání olympijského ohně. Olympijská vlajka s pěti kruhy půjde do trezoru, v uschování ji přijme město Berlín a odtud bude předána s novou pompou až v r. 1940 Tokiu(...)“.

Den po zakončení olympiády věnují německé noviny Schwedter Tageblatt a Fehrbelliner Zeitung slavnosti celou titulní stranu. Noviny také na titulní straně zveřejňují identické rozměrné tabulky s informacemi, kolik jaká země získala medailí. Schwedter Tageblatt pod titulkem „Vybojované medaile“²²⁵ a Fehrbelliner Zeitung „Vyhodnocení medailí“²²⁶.

Na nejvyšší příčce žebříčku je Německo, které získalo 33 zlatých, 26 stříbrných a 30 bronzových medailí. Hned za ním je USA, které vyhrálo 24 zlatých, 20 stříbrných a 12 bronzových medailí. Československo se umístilo na 12. místě, vyhrálo 3 zlaté medaile a 5 stříbrných.

²²² rf. Olympiáda 1936. *Lidové noviny*. 17.8.1936, roč. 44, č. 409, s.7.

²²³ rf. Poslední den Olympiady. *Lidové noviny*. 17.8.1936, roč. 44, č. 409, s.7.

²²⁴ F.G. Na prahu dalších sportovních událostí. *České slovo*. 18.8.1936, XXVII, č. 191, s.10.

²²⁵ NESG. Die erkämpften Medaillen. *Schwedter Tageblatt*. 17.8.1936, roč. 43, č.191, s.1.

²²⁶ NESG. Die Berteilung der Medaillen.. *Fehrbelliner Zeitung*. 17.8.1936, roč. 47, č.96., s.1.

Kromě článku o zakončení olympiády se na titulní straně *Fehrbelliner Zeitung* objevuje zpráva „Označení do 23. srpna“²²⁷ od ministra propagandy Josefa Goebbelse: „Hlavní město říše vidělo během olympijských týdnů hosty ze všech koutů světa. Chceme ale, aby také na konci her (hosté) zažili slavnostní rozloučení. Proto prosím obyvatele Berlína, aby od zakončení her do 23. srpna včetně udržovali a nechali připevněné orientační cedule a to i na soukromých domech.“

Na další straně pak noviny citují hraběte Baillet-Latoura, který německou organizaci označil ve sloupku s titulkem „Nepřekonatelný vrchol“²²⁸ za „grandiózní“. Dále chválil německý olympijský stadion, který byl podle hraběte po technické stránce dokonalý: „Berlínský stadion je jednoduše na hranici možností.“

Na 3. straně se objevuje rozsáhlý článek „Nové Německo“²²⁹, který opěvuje olympijské hry a připomíná čtenářům, že díky hrám mělo několik desítek národů možnost vidět zcela novou zemi: „Ukazujeme jim šťastný, svobodný lid v jednotné, silné říši. Způsoby, jakými jsme k této jednotě lidu a říše dospěly, jsou nepřenositelné. Národně-socialistický pohled na svět neleze napodobit a výraz „mezinárodně-socialistický“ by si vlastně protiřečil.“

Schwedter Tageblatt bilancuje s čísly. Podle sloupku „Návštěvnost olympijských her“²³⁰ mělo Berlín během olympiády navštívit na jeden a půl milionu lidí, z toho sto padesát tisíc bylo cizinců. Prodáno bylo na čtyři a půl milionu vstupenek, za což pořadatelé utřžili na sedm a půl milionu marek, olympiáda také zaměstnala na pět tisíc lidí.

Ve sloupku „Poslední zprávy“²³¹ na třetí straně se nachází krátká zpráva, která na první pohled nevyčnívá z řad ostatních.

Kdo ale umí „číst mezi řádky“, pozná, že by krátká zpráva mohla shrnout celou olympiádu a německou snahu předvést světu svoji zem: „Anglický tisk informuje

²²⁷ NESG. Beflaggung bis 23. August. *Fehrbelliner Zeitung*. 17.8.1936, roč. 47, č.96., s.1.

²²⁸ NESG. Unübertreffbarer Höhepunkt. *Fehrbelliner Zeitung*. 17.8.1936, roč. 47, č.96., s.2.

²²⁹ F.B. Das neue Deutschland. *Fehrbelliner Zeitung*. 17.8.1936, roč. 47, č.96., s.3.

²³⁰ NESG. Der Riefenbesuch der Olympischen Spiele. *Schwedter Tageblatt*. 17.8.1936. roč. 43, č.191, s.2.

²³¹ NESG. Letzte Nachrichten. *Schwedter Tageblatt*. 17.8.1936. roč. 43, č.191, s.3.

pln uznání o zářivém zakončení Olympijských her a o působivé slavnosti, která se konala v neděli večer. Skutečnost, že Německo stojí vrcholu, všude zdůrazňují.“

Závěr

Na první pohled by se mohlo zdát, že se žurnalistika československá a nacistická příliš neliší (pokud nebereme v potaz jiný druh písma). Sledovaný tisk informoval čtenáře o událostech, které tato práce sledovala podobně, jako československý tisk. Nechyběly fotografie, obsáhlé články a nadšení z olympiády. Při bližším zkoumání ovšem zjišťujeme zřejmé rozdíly mezi porovnanými články. Tyto rozdíly naznačují, že se cenzura a ideologie stala nenápadnou součástí běžného života Němců.

Tato propaganda, patrná v tisku z tohoto období, ilustruje na příkladu Olympijských her odlišnosti dvou rozdílných světů - Masarykova Československa a Hitlerovy Třetí říše.

Německý tisk se v době konání olympiády vyznačoval loajlností k Adolfu Hitlerovi. Oproti tomu československé tituly, které byly pro tuto práci vybrány, zastávaly zájmy určitých politických stran.

Kromě toho prostřednictvím dopisovatelů, kteří na místě události zaznamenávali, bylo zpravodajství oproti německému živější a v porovnání s nacistickým tiskem i odvážnější. Němečtí žurnalisté se vlivem okolností obávali (a také nemohli, jak je uvedeno v této práci), publikovat své vlastní články týkající se důležitých olympijských soutěží. Jako příklad jsou zde uvedeny zprávy o úspěších amerického černocho Jesse Owense v běhu a skoku dalekém – nacistická propaganda vydala pouze jednu verzi zprávy, která se v německých médiích mohla objevit.

Zatímco československý tisk byl nadšený i z úspěchů amerických závodníků, zveřejňoval zajímavosti z jejich života či popisoval nadšenou atmosféru na stadionu během jejich vítězství, německé noviny se držely předepsaných pravidel a informovaly věcně. Mnohdy se stalo (jako v případě úspěchů Jesse Owense), že veřejnost nebyla informovaná vůbec, nebo zanedbatelně.

Přestože se práce z praktických důvodů soustředí na vybrané tiskoviny a události, a neumožňuje tedy podrobnou analýzu celé situace, poskytuje určitý vhled do žurnalistiky v daném kontextu a příklady, které ilustrují hlavní rysy tehdejší politické atmosféry.

Velké množství nashromážděných materiálů také představuje potenciál pro další výzkum v této oblasti.

Summary

At first it might seem that there are no major differences between Czech and German journalism (apart from the different font). The press informed its readers about the events researched in this thesis in a way similar to Czechoslovak press, including photographs, extensive articles and excitement about the Olympics. However, a closer examination clearly reveals the differences between the articles. These differences imply that censorship and ideology had become a subtle part of Germans' daily life. This propaganda, present in this period's press, illustrates the differences between two contrasting worlds - Masaryk's Czechoslovakia and the Third Reich - that can be found in the example of the Olympic Games.

In the time of the Olympics, German press was typically loyal to Adolf Hitler, while the Czechoslovak journals chosen for this thesis were oriented towards different political parties.

Furthermore, correspondents who informed about the events directly ensured more lively journalism than in Germany, and in comparison with the Nazi press, also bolder. Because of the circumstances, German journalists feared (and were not even allowed to, as mentioned in this thesis) publishing their own articles related to important Olympic competitions. As an example, the articles about the success of the African-American Jesse Owens in sprint and long jump have been mentioned - the Nazi propaganda released only one version of the information, that could appear in German media.

While Czechoslovak press was enthusiastic even about the success of American contestants, informing about their lives or describing the excited atmosphere at the stadium during their victory, German newspapers followed their rules and informed factually. In many cases (such as Jesse Owens' success), the public was not not informed at all, or very little.

Although, for practical reasons, the thesis focuses only on selected journals and events, and therefore does not allow a detailed analysis of the situation, it offers a certain insight into journalism in given context and examples that illustrate the main features of the political atmosphere at the time.

Moreover, the extensive number of the available materials represents a great potential for further research into these issues.

Použitá literatura

BACHRACH, Susan D. *The Nazi Olympics: Berlin 1936*. 1st ed. Boston: Little, Brown, and Co., c2000, ISBN 0316070874.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 148. Žurnalistika a komunikace. ISBN 9788024730288.

BUTLER, Ruppert. *Gestapo: historie Hitlerovy tajné policie 1933-45*. Vyd. 1. Praha: Svojtka&Co.,s.r.o., 2004, ISBN 807352077.

HILTON, Christopher. *Hitlerova olympiáda: olympijské hry 1936 v Berlíně*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008, ISBN 9788072522125.

KIRBY, William C. *Germany and republican China*. 1st ed. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1984, ISBN 0804712093.

RIPPON, Anton. *Hitler's Olympics: the story of the 1936 Nazi Games*. 1st ed. Barnsley: Pen, 2012, s. 113. ISBN 1848848684

WALTERS, Guy. *Berlin games: how Hitler stole the Olympic dream*. 1st ed. London: John Murray, 2007, ISBN 9780719567742.

Elektronické články a ilustrace

Paris_1924: Jeux Olympiques. In: [online]. [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://olympic-museum.de/poster/poster1924large.htm>

Los Angeles Medal Table. In: [online]. ESPN EMEA Ltd [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.espn.co.uk/espn/sport/story/142362.html#>

London 2012 Olympics. In: GALLAGHER, Brendan. [online]. Telegraph Media Group Limited 2013 [cit. 2013-04-7]. Dostupné z:

<http://www.telegraph.co.uk/sport/olympics/torch-relay/9269992/London-2012-Olympics-torch-relay-began-life-as-propaganda-for-Nazi-Germany.html>

The Facade of Hospitality. In: [online]. [cit. 2013-04-7]. Dostupné z:

http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/olympics/detail.php?content=facade_hospitality&lang=en

Olympic Boycott's: From Berlin to Beijing. In: [online]. [cit. 2013-03-10]. Dostupné z:

<http://propagander2.tripod.com/index-16.html>

Webová stránka německých periodik

Fehrbelliner Zeitung. In: [online]. Dostupné z: <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/title/zdb/11523773/1936/>

Deutsch-chinesische Nachrichten. In: [online]. Dostupné z: <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/title/zdb/24329435/1936/>

Schwedter Tageblatt. In: [online]. Dostupné z: <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/title/zdb/11505370/1936/>

Periodika (Citovaná periodika v rozmezí 29. 7. 1936 – 18. 8. 1936)

- *České slovo: Ústřední tiskový orgán České strany národně-sociální*. Praha: Melantrich, 1936, XXVI/I.
- *Lidové noviny*. Praha, 1936, roč. 44.
- *Venkov: : Ústřední tiskový orgán Republikánské strany československého lidu rolnického a malorožnického*. Praha, 1936, XXXI.
- *Fehrbelliner Zeitung*. Fehrbellin, 1936, roč. 47.
-
- *Schwedter Tageblatt*. 1936, roč. 43.

- *Deutsch-chinesische Nachrichten*. Tientsin, 1936, roč. 7.

Webové stránky

Stadt Schwedt. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z:

http://www.schwedt.eu/cms/detail.php/land_bb_boa_01.c.58859.de?_lang=de

Fehrbellin. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.fehrbellin.de/>

Ostatní:

KABÁTOVÁ, Veronika. *Jiří Pichl: novinář a politik (1872-1952)*. Praha, 2011. 86 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí práce doc.PhDr. Barbara Köpplová, Csc.

SIROGINOVÁ, Magda. *Prezidentské volby 1935 optikou dobových tištěných médií*. Brno, 2008, 78 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr.Pavel Večeřa, PhD.

